

Vilniaus universitetas  
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS IR MEDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

**VIKTORIJA RIMAITĖ**

II kurso studentė

**POLITIŠKUMAS ŠIUOLAIKINIAME LIETUVOS MENO DISKURSE**

**MAGISTRO DARBAS**

Darbo vadovas: prof. Alvydas Jokubaitis

Vilnius, 2017

## PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Politiškumas šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą;
4. Susipažinau su rašto darbų metodiniais nurodymais ir žinau, jog už rašto darbo plagijavimą baudžiama pašalinimu iš Universiteto.

## BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

***Rimaitė V. Politiškumas šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse:*** Politikos ir medijų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas A. Jokubaitis, 2017. – 56p.

***Reikšminiai žodžiai:*** meno politiškumas, Lietuvos meno laukas, politiškumas meno diskurse, šiuolaikinis Lietuvos meno diskursas.

Šiame darbe nagrinėjamas politiškumas šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse. Analizuojama, kaip politiškumas reiškiasi šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse, nurodant kokioms šiuolaikiniame meno diskurse įtvirtintoms temoms ir kodėl būdingas politiškumas.

Darbe, atlikus šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso analizę, išskiriamos pagrindinės politiškos šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso temos ir priežastys, dėl kurių konkrečioms temoms būdingas politiškumas. Darbe orientuojamasi į Lietuvos atvejo specifiką ir Lietuvos meno lauke įtvirtintą politiškumo logiką.

## TURINYS

|   |    |
|---|----|
| ĮVADAS .....  | 5  |
| 1. TYRIMO AKTUALUMAS: TEORINĖS PRIELAIIDOS.....                                     | 8  |
| 1.2. LIETUVOS ATVEJO SPECIFIKA IR JOS TYRIMAS.....                                  | 12 |
| 2. METODOLOGIJA .....   | 14 |
| 2.2. SAŲOKŲ APIBRĖŽIMAS ( <i>POLITIŠKUMAS IR DISKURSAS TYRIMO KONTEKSTE</i> ) ..... | 15 |
| 2.1.1. LIETUVOS MENO DISKURSAS.....   | 15 |
| 2.1.2. POLITIŠKUMAS LIETUVOS MENO DISKURSE.....                                     | 16 |
| 2.2. TYRIMO MEDŽIAGA: DOKUMENTAI, PER KURIUOS ANALIZUOJAMAS DISKURSAS<br>17         |    |
| 2.3. DUOMENŲ ANALIZĖS ĮRANKIS .....   | 18 |
| 3. LIETUVOS ATVEJO ANALIZĖ .....  | 20 |
| 3.1. KULTŪROS POLITIKA .....  | 21 |
| 3.2. MENO IR KULTŪROS FINANSAVIMAS.....   | 25 |
| 3.3. MENO FUNKCIJA IR PASKIRTIS .....   | 27 |
| 3.4. TRADICINĖS MENO ŠAKOS IR JŲ SANTYKIS SU ŠIUOLAIKINĖMIS MEDIJOMIS....           | 30 |
| 3.5. LYTIŠKUMAS IR MOTERS PADĖTIES MENO LAUKE KVESTIONAVIMAS .....                  | 33 |
| 3.6. VIEŠOSIOS ERDVĖS IR JŲ UŽPILDYMO RAIŠKA .....                                  | 36 |
| 3.7. ISTORINĖ ATMINTIS IR JOS ĮPRASMINIMAS .....                                    | 39 |
| 3.8. POLITIŠKUMAS MENO KŪRINYJE .....   | 42 |
| IŠVADOS.....  | 44 |
| LITERATŪROS SĄRAŠAS.....  | 47 |
| Priedas Nr.1 .....  | 49 |
| SUMMARY .....   | 55 |

## IVADAS

Menas ir politika vis dažniau perima vienas kito aiškinimo ir vertinimo kategorijas. Dabar „nesistengiama meno atskirti nuo politikos, priešingai – bandoma susieti šias dvi sritis“<sup>1</sup> – taip neretai apibrėžiamas dabartinis meno ir politikos santykis Lietuvoje, kai menas siejamas ne su ideologine funkcija, bet matomas kaip priemonė, padedanti suprasti bei formuoti politinį kontekstą. O su menu ir menine veikla susijusiame žodyne įsitvirtina politikos sąvokos: parodų anotacijose, kritikų komentaruose, meno festivalių analizėse ir menininkų interviu kalbama apie strateginį planavimą, simbolinę galią, meno infrastruktūrą, institucijų ir struktūrų vaidmenį, socialinę ir politinę meninių praktikų ir produktų reikšmę. Vis drąsiau svarstoma, ar Lietuvoje „menas privalo būti politiškai korektiškas, ir ar taikyti politikos kriterijus estetikai nėra dar blogiau negu politikai – estetikos“<sup>2</sup>.

Reikšmingas meno ir politikos tarpusavio santykis pripažįstamas ir pasauliniu mastu. Anthony Giddens'o žodžiais tariant, mes gyvename laiku, kai sunku kalbėti apie meną dėl meno arba grynąją politiką. Meno ir politikos tarpusavio santykį akcentuoja tokie akademikai kaip, Dragan Milovanovic, Girma Negash, Graciela Schuster, Allan Shields, Catherine Zuckert. O šiuolaikinės belgų politikos teoretikės Chantal Mouffe teorijoje menas ir politika tampa tarpusavyje neatsiejamomis sritimis: būtent menas pasižymi kritiniu elementu, leidžiančiu per meninių praktikų ir produktų bei jų reikšmių perkūrimą daryti poveikį politikai, formuojant, sustiprinant arba kritikuojant įtvirtintą simbolinę, socialinę tvarką ir galių balansą<sup>3</sup>. Šią poziciją sustiprina ir Murray Edelman, Irwin Edman bei Peter C. Seederberg, akcentuodami kompleksiską meno ir politikos santykį: meninės praktikos ir meno kūriniai, remiantis šių autorių pozicijomis, ne tik reprezentuoja tam tikrą politišką turinį, tačiau taip pat prisideda prie jo konstravimo ir transformavimo.

Laikantis pozicijos, kad menas – meninės praktikos ir meno kūriniai – gali turėti įtakos politikos supratimui ir aiškinimui, tampa aktualu suprasti, kaip politiškumas reiškiasi mene, kaip meno srityje formuojasi reikšmės ir sampratos, kurios gali persiduoti į politikos sritį. Suprasti, kaip per menines praktikas ir produktus yra reprezentuojamos ir konstruojamos reikšmės ir prasmės, susijusios su politika ir politiškumu, remiantis poststruktūralistine prieiga, leidžia kalba. Kalba arba, kalbant metodologijos terminais, diskurso analizė leidžia išanalizuoti, kaip per tam

---

<sup>1</sup> Patrice Pavis, „Ką naujo duoda ir ką negrįžtamai keičia kultūros globalizacija“. *Kultūros Barai*, 4, 2015.

<sup>2</sup> Erika Grigoravičienė, „Menininkų laisvė“. *7md*, 18(1170), 2016.

<sup>3</sup> Sébastien Hendrickx, Wouter Hillaert, „The art of critical art“. Belgija, 2002. <<http://www.rektoverso.be/artikel/art-critical-art>>, [žiūrėta 2016 12 18].

tikras konkrečias kalbines praktikas yra reprezentuojamos ir produkuojamos meno kūrinių reikšmės ir interpretacijos<sup>4</sup>.

Norint išanalizuoti, kokios reikšmės yra reprezentuojamos ir produkuojamos per menines praktikas ir produktus Lietuvoje arba, kitaip sakant, kaip politiškumas reiškiasi ir veikia Lietuvos meno diskurse, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad meninių praktikų ir produktų analizėse itin reikšmingas yra konkretus atvejas ir jo išskirtinumas, kontekstas, vieta ir erdvė, kuriuose vykdomas tyrimas: per kultūrinius / meninius produktus kuriamų reikšmių supratimas negali būti atsietas nuo konkrečių socialinės, etinės, politinės, ekonominės aplinkos charakteristikų<sup>5</sup>. Tai neleidžia politiško šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse aiškinimui taikyti kitose šalyse jau atliktų tyrimų ir jų duomenų.

Atsižvelgiant į Lietuvos atvejo išskirtinumą ir tyrimų, per kuriuos siekiama atskleisti meno ir politikos santykį Lietuvoje, stoką, keliama ši darbo problema: **nors, remiantis teorinėmis prielaidomis, menas ir politika gali būti matomos ir suprantamos kaip tarpusavyje susiję ir viena kitą paaiškinančios sritys, o kartu pripažįstama, kad meno lauke gali būti generuojamos ir reprezentuojamos politiškos reikšmės, tačiau kol kas politiškumas<sup>6</sup> Lietuvos meno lauke<sup>7</sup> tyrinėjamas menkai arba orientuojantis tik į pavienius atvejus.**

Remiantis apibrėžta problema, formuluojamas ir pagrindinis **tyrimo tikslas: išsiaiškinti, kaip politiškumas reiškiasi šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse.** Numatytą tikslą įgyvendinti siekiama, atsakant į pagrindinį **tyrimo klausimą: kokioms šiuolaikiniame meno diskurse įtvirtintoms temoms ir kodėl būdingas politiškumas?**

Atsižvelgiant į tyrimo tikslą bei pagrindinį tyrimo klausimą, **remiamasi šiais politiško šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse analizės uždaviniais:**

1) Remiantis akademinė literatūra, išryškinti teorines tyrimo prielaidas ir aktualizuoti meno ir politikos tarpusavio santykį;

---

<sup>4</sup> Michael J. Shapiro, *Discourse, Culture, Violence*. London and New York: Routledge, 2012, 4.

<sup>5</sup> John Storey, *Cultural Theory and Popular Culture. An Introduction*. Pearson Longman, 2009, 26.

<sup>6</sup> Politiškumas tyrime apibrėžiamas, remiantis Ch. Mouffe. Išsamus politiško apibrėžimas, kuriuo vadovaujasi darbe, pateikiamas metodologijos dalyje, 16 psl.

<sup>7</sup> Pabrėžtina tai, kad tyrime meno lauko kategorija naudojama, vadovaujantis Pierre Bourdieu meno lauko samprata, kai šį lauką sudaro ne tik tiesioginiai meno kūrėjai, bet agentai, institucijos, kritikai ir etc., dalyvaujantys kuriant meno vertes ir supratimus. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad tyrimas konstruojamas siekiant identifikuoti politišumą ne meninėse praktikose ir produktuose, bet šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse, tai yra tam tikroje kalbėjimo apie meno lauką teiginių ir taisyklių sistemoje.

2) Derinant Chantal Mouffe ir Ernesto Laclau teorijas, suformuoti tyrimo analizės įrankį;

3) Remiantis Ch. Mouffe teorine perspektyva, apibrėžti politiškumo ir diskurso sąvokas, pritaikant jas Lietuvos kontekstui;

4) Atlikti Lietuvos meno diskursą sudarančių šaltinių atranką ir pagal suformuotą duomenų analizės modelį atlikti Lietuvos meno diskurso tyrimą, atsakant į pagrindinį tyrimo klausimą.

Tyrimo struktūra organizuojama iš trijų pagrindinių dalių. Pirmojoje – teorinėje – dalyje siekiama atskleisti tyrimo aktualumą per meninių praktikų ir produktų bei politikos santykio pristatymą. Greta meno ir politikos santykio teorinėje dalyje pristatomos ir teorinės prielaidos, teigiančios diskursų persidengimo galimybę, taip sustiprinant su politiškumu susijusių temų ir reikšmių meno diskurse svarbą ne tik Lietuvos meno lauko, bet ir politikos supratimui.

Antrojoje dalyje, remiantis Ch. Mouffe teorinėmis priegomis, pristatoma meno diskurso Lietuvoje analizės metodologija. Metodologija organizuojama, vadovaujantis šiomis pagrindinėmis sudedamosiomis dalimis: sąvokų apibrėžimas ir jų pritaikymas Lietuvos kontekstui (*diskursas, politiškumas*); duomenų analizės įrankis, skirtas diskursą sudarančios medžiagos analizei; medžiagos, per kurią bus tiriamas diskursas, apibrėžimas; analizės logikos paaiškinimas.

Trečiojoje – empirinėje dalyje, naudojantis suformuotu duomenų analizės įrankiu, siekiama išsiaiškinti, kaip politiškumas reiškiasi šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse. Tai įgyvendinti siekiama per analizės metu išryškėjusių, politišku temų šiuolaikiniame meno diskurse išskyrimą ir priežasčių, dėl kurių šioms temoms būdingas politiškumas, apibrėžimą. Kadangi tyrimo laikotarpis apima paskutinius metus ir einamuosius metus iki tyrimo pradžios (1,5 metų laikotarpis), o diskursas analizuojamas per dokumentus, kuriuos sudaro pagrindiniai Lietuvos meno lauke cirkuliuojantys periodiniai leidiniai, darbo pabaigoje siekiama pristatyti generalizacijas apie šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse įtvirtintas politiškas temas ir pateikti argumentaciją, kodėl šioms temoms būdingas politiškumas.

## 1. TYRIMO AKTUALUMAS: TEORINĖS PRIELAUDOS

Nuslūgus 1960-1970 metų bihevioistinei revoliucijai ir susidūrus su patirtimi, kai 7-8 dešimtmečio įvykių, tokių kaip Vietnamo karas, judėjimų už pilietines teises sustiprėjimas, moterų išsilaisvinimo judėjimo susiformavimas, kontrkultūros iškilimo era, tapo neįmanoma tirti ir aiškinti, remiantis vien pozityvistiniais, kiekybiniais ir techniškai standartizuotais metodais, sustiprėjo dėmesys politikos / politikos mokslų ir meno santykio analizei<sup>8</sup>. Šio santykio tyrimas pradėtas naudoti, kaip komplementari priemonė, suteikianti informacijos apie socialinę ir politinę elgseną, supratimo būdus, normas ir vertybes. Imta akcentuoti, kad meniniai produktai ir meninės praktikos sukuria sąlygas matyti socialinę realybę ne tik iš politinės, ekonominės, individualios, psichologinės perspektyvų, bet iš perspektyvos, apjungiančios visus minėtus aspektus ir sukuriančios sistemiską supančio pasaulio vaizdą<sup>9</sup>. Svarbu ir tai, jog teoriniame lygmenyje pripažįstama, kad meno ir jo funkcijų analizė<sup>10</sup> padeda suprasti tam tikrą įtvirtintą simbolinę ir socialinę tvarką, o meninės praktikos ir produktai neretai atskleidžia tai, ką dėl techninio pobūdžio pozityvistiniai, kiekybiniai metodai praleidžia.

Meno ir politikos santykio analizė dar labiau suaktyvėjo pastaraisiais dešimtmečiais, įsitvirtinus akademinėms diskusijoms, kritikuojančioms meno kaip autonomiškos ir nuo politikos atsietos srities aiškinimą, vyraujančių modernistinėje, formalistinėje meno analizės perspektyvoje<sup>11</sup>. Formuojasi stipri meno ir politikos analizės kryptis, akcentuojanti koncepciją, kai meno kūrinys ar meninė praktika negali būti vertinami, izoliuojant juos nuo socialinių, politinių sąlygų ir konteksto, kuriame jie atsiranda bei veikia. Ši pozicija siejama su postmodernistiniu ir ypač feministiniu meno politiškumo aiškinimu<sup>12</sup>. Remiantis tokia perspektyva, šiandieniniam meno ir / ar politikos supratimui reikšminga tampa meno politiškumo, politiško meninių praktikų ir produktų turinio analizė: kad paaiškintume meno kūrinius ir jų turinį, turime suprasti jų santykį su politika; kad suvoktume politinius procesus ir jų vertinimą, svarbu analizuoti meno kūrinius ir jų konstruojamas reikšmes.

Tokiame kontekste, mąstant apie stiprėjančią meno ir politikos tarpusavio santykį, kai politiškumo supratimas meno lauke gali būti reikšmingas politikos aiškinimui ir supratimui, tampa

---

<sup>8</sup> Catherine Zuckert, „Why Political Scientists Want to Study Literature“. *Political Science and Politics*, 28(2), 1995, 189-190.

<sup>9</sup> Peter C. Sederberg, Nancy B. Sederberg, „Transmitting the Nontransmissible The Function of Literature in the Pursuit of Social Knowledge“. *Philosophy and Phenomenological Research*, 36(2), 1975, 173-196.

<sup>10</sup> Ten pat.

<sup>11</sup> Mary Devereaux, „Protected Space: Politics, Censorship, and the Arts“. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 51 (2), 1993, 207-215.

<sup>12</sup> Ten pat.



įdomu ir aktualu išanalizuoti, kaip politiškumas reiškiasi šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse. Tyrimo aktualumas sustiprinamas 3 akademinėje literatūroje išryškėjančiomis argumentų grupėmis:

1) Pripažįstama, kad politika funkcionuoja per bendrų reikšmių ir prasmių sistemą<sup>13</sup>, kuri nėra savaime duota. Menas tokiaime kontekste, remiantis D. Milovanovic, G. Schuster, P. C. Seederberg, A. Shields, C. Zuckert, gali veikti, kaip viena iš sistemų, per kurią produkuojamos bendros reikšmės ir prasmės, apimant alternatyvas, abejojančias ir prieštaraujančias įtvirtintoms prasmėms ir reikšmėms. Verta akcentuoti ir tai, jog meno ir jo produktų analizė gali papildyti politines teorijas ir jų taikymą konkrečiais atvejais, nes atspindi auditorijas, kuriai yra skirti, bruožus ir percepcijos būdus.

Per menines praktikas ir produktus auditorijas pasiekia idėjos ir aplinkos suvokimo būdai, kurie prisideda prie politinio supratimo ir veikimo formavimo<sup>14</sup>. Meninės praktikos ir produktai aprūpina mus įvaizdžiais ir stereotipais, kas yra gera ir kas yra bloga, kas yra tinkama ir kas netinkama, kas yra vertinga ir kas nevertinga. Šių įvaizdžių ir stereotipų rėmuose yra artikuluojamos ir politinės kategorijos, teorijos ir veiksmai<sup>15</sup>. Reikšminga tai, kad meninėse veiklose yra akcentuojami, reprezentuojami žmonių elgesio ir veikimo motyvai, priežastys, intencijos: remiantis Irwin Edman pozicija, žmogiškąsias patirtis menas daro intensyvesnes, ryškesnes, stipresnes. Menas tampa matoma, suprantama emocijų, jausenų, motyvų, vertybių patirtimi<sup>16</sup>. Tokiaime kontekste menas tampa žmogaus veiklos, elgesio, mąstymo, reikšmingo ir politiniame veikime ar neveikime, politinėje elgsenoje aiškinimo ir interpretavimo šaltiniu: menas legitimuoja ir formuoja viešas moralės, elgesio, viešumo, valstybės percepcijas per pritarimą ar opoziciją įtvirtintai tvarkai, esamai situacijai<sup>17</sup>.

Šią poziciją sustiprina ir Herbert Marcuse, savo darbuose išryškinęs meno kūrinio galimybes suformuoti autonomišką alternatyvą esamam socialiniam, politiniam, ekonominiam kontekstui<sup>18</sup>: politiškumo elementus meno kūrinys įgyja per estetinę savo formą, tokiu būdu reprezentuojant slopinamas realybės sritis, idėjas ir potencialus bei kvestionuojant įsitvirtinusių

---

<sup>13</sup> Dragan Milovanovic, „The Politics of Meaning: Power and Explanation in the Construction of Social Reality. by Peter Sederberg“. *Contemporary Sociology*, 15(1), 1986, 161-162.

<sup>14</sup> Girma Negash, „Art Invoked: A Mode of Understanding and Shaping the Political“. *International Political Science Review*, 25(2), 2005, 185–201.

<sup>15</sup> Murray Edelman, *From Art to Politics: How Artistic Creations Shape Political Conceptions*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1995, 11.

<sup>16</sup> Allan Shields, „The Aesthetics of Irwin Edman“. *The Journal of Aesthetic Education*, 14(2), 1980, 23-42.

<sup>17</sup> Murray Edelman, 42.

<sup>18</sup> Herbert Marcuse, *The Aesthetic Dimension*. Boston: Beacon Press, 1978, IX.

socialinės ir politinės realybės monopolį<sup>19</sup>. Todėl teigiama, kad menas gali formuoti ir keisti jau esamus realybės, o kartu ir politinės realybės supratimo bei vertinimo parametrus<sup>20</sup>.

Aptartame kontekste meno ir politikos tarpusavio ryšys atsiskleidžia per politikai ir jos supratimui reikšmingų bendrų prasmių, stereotipų, įvaizdžių, percepcijos būdų, gero / blogo, moralaus / amoralaus artikuliacijos bei alternatyvų kūrimą, išreiškiamą per menines praktikas ir produktus.

2) Akademinėje literatūroje meninės praktikos ir produktai neretai apibrėžiami kaip medija, kuri yra neatsiejama nuo tam tikro konteksto, kuriame atsiranda ir veikia. Tokios pozicijos laikosi M. Edelman, G. Negash, Ch. Mouffe, akademinėje literatūroje palaikantys požiūrį, kad meno kūriniai, o kartu ir jų vertinimas, reakcija į juos visada yra susiję su konkrečiu laiku ir erdve, kuriuose yra sukuriami<sup>21</sup>. Pavyzdžiui, Afrikos meno analizė įprastai yra neatsiejama nuo kolonialistinės praeities ir meninėje veikloje išreiškiamo santykio su kolonialistine patirtimi ir jos vertinimu<sup>22</sup>. Per meninių praktikų ir produktų reprezentaciją ir artikuliaciją yra išreiškiamos klasinės, ideologinės pozicijos valstybėje, socialinės tam tikros visuomenės rolės, susiklosčiusios konkrečioje aplinkoje<sup>23</sup>: meno kūriniai visada yra kontekstualiai ir istoriškai susaistyti su vieta ir laiku, kuriuose yra kuriami, vertinami, kritikuojami, analizuojami. Pabrėžtina ir tai, kad meninės praktikos ir produktai bei jų vertinimas, o kartu ir bendras vyraujantis meninis / kultūrinis kontekstas suteikia informacijos apie valstybėje ar tam tikroje visuomenėje vyraujančią vertybinę kontekstą ir gilesnį, platesnį kultūrinį lygmenį, kurie yra svarbūs ir reikšmingi analizuojant politinį veikimą, politinius principus ir įtvirtintą galių balansą konkrečioje aplinkoje.

Meno ir politikos ryšį liudija ir Ch. Mouffe teorinė prieiga, teigianti, kad politiškume visada veikia estetinė dimensija, o mene visada yra politiškumo dimensija: meninės praktikos ir produktai bei jų artikuliacija bet koku atveju apima politiškumo dimensiją, nes yra reikšminga įtvirtintai simbolinei tvarkai, socialiniams santykiams ir įtvirtintam galių balansui per simbolinės tvarkos, socialinės farmacijos ir balanso palaikymą arba oponavimą jam. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad meno reikšmė ir įtaka politikos supratimui, aiškinimui, vertinimui bei politiniams procesams yra fiksuojama ne tik teoriniame lygmenyje. Fiksuojami ir pavyzdžiai praktiniame lygmenyje. Pavyzdžiui, pripažįstama, kad būtent per meninių praktikų naudojimą 7-ojo

---

<sup>19</sup> Ten pat, 8.

<sup>20</sup> Murray Edelman, 43.

<sup>21</sup> Girma Negash.

<sup>22</sup> Ten pat.

<sup>23</sup> Ten pat.

dešimtmečio Sovietų Sąjungoje formavosi „estetinė disidencija“, iš kurios išsivystė neoficialios kultūros Sovietų Sąjungoje laukas, kritiškai vertinęs ir reagavęs į oficialią SSRS politiką<sup>24</sup>.

Taip pat reikšminga tai, kad revoliuciniame kontekste, krizinėse, transformacinėse situacijose, visuomeninių ir valstybinių pokyčių procesuose itin sustiprėja meno reikšmė ir poveikis socialiniams bei politiniams procesams<sup>25</sup>. Iliustratyvus meninių praktikų ir produktų poveikio politikos supratimui ir politiniam veikimui pavyzdys aptartame kontekste galėtų būti 2001 metų politinė ir ekonominė krizė Argentinoje. Argentinos krizės atveju skirtingos meninės iniciatyvos buvo perkeltos į kasdienę aplinką – į gatves – siekiant iš naujo sukurti socialinius saitus, ryšius, protestuojant prieš esamą politinę ir ekonominę situaciją bei siūlant galimas alternatyvas<sup>26</sup>.

Apibendrinant galima teigti, kad meninės praktikos ir produktai visada yra kontekstualūs ir istoriškai bei politiškai susaistyti su vieta ir laiku, kuriuose atsiranda, yra vertinami, kritikuojami, analizuojami. Todėl yra reikšmingi politikos ir politinio diskurso supratimui, aiškinimui ir analizei.

3) Atkreiptinas dėmesys ir į „tarp-diskursinius“ ryšius<sup>27</sup>, santykius tarp skirtingų diskursų, nurodančius į tai, kad skirtinguose diskursuose egzistuojančios reikšmės gali tarpusavyje persidengti ar „persiduoti“ iš vieno diskurso į kitą. Idealiu atveju diskursai, kaip kalbėjimo apie tam tikrą reiškinį, dalyką taisyklių rinkiniai, leidžia matyti ir suprasti pasaulį pagal konkrečias diskurso taisykles ir normas. Tačiau praktiniame lygmenyje mes susiduriame su diskursų pliuralizmu ir nuolatine kaita, kai, praktiniu požiūriu, tuo pačiu metu kartu egzistuoja skirtingi diskursai, kurie yra tarpusavyje susiję<sup>28</sup>. Taip pat pastebima, jog žmonės tam tikrais atvejais yra linkę selektyviai naudotis skirtingų diskursų resursais, priklausomai nuo socialinio konteksto, kuriame veikia<sup>29</sup>: praktikoje neretai naudojami elementai iš skirtingų diskursų<sup>30</sup>, o tam tikros diskursų generuojamos reprezentacijos tam tikrais atvejais gali būti jungiamos tarpusavyje<sup>31</sup>. Tai sustiprina prielaidą, kad politiškumas ir su juo susijusios reikšmės, įtvirtintos ir veikiančios

---

<sup>24</sup> Ann Komaromi, „The Unofficial Field of Late Soviet Culture“. *Slavic Review*, 66(4), 2007, 605-629.

<sup>25</sup> Graciela Schuster, „The Concept of the Visible between Art and Politics“. *Latin American Perspectives*, 42(1), 2015, 84-94.

<sup>26</sup> Ten pat.

<sup>27</sup> J. Van Brakel, „Interdiscourse or Supervenience Relations: The Primacy of the Manifest Image“. *Synthese*, 106( 2), 1996, 253-297.

<sup>28</sup> Ten pat.

<sup>29</sup> Marianne Jorgense, Louise J. Phillips, *Discourse Analysis as Theory and Method*. Sage Publications: London, 2002, 140.

<sup>30</sup> Ten pat, 17.

<sup>31</sup> Ten pat, 9.

viename diskurse, pavyzdžiui, analizuojamu atveju meno diskurse, gali veikti ir daryti įtaką kitame – pavyzdžiui, politikos – diskurse.

Trys aptartos teorinių argumentų kryptys įrodo, kad politiškas turinys, politiškumo supratimas meno lauke gali turėti įtakos ir būti reikšmingas politiniam diskursui: politikos supratimui, vertinimui, aiškinimui, politiniam veikimui. O tai, savo ruožtu, leidžia pagrįsti Lietuvos atvejo analizės aktualumą.

## 1.2. LIETUVOS ATVEJO SPECIFIKA IR JOS TYRIMAS

Išryškinant Lietuvos atvejo analizės aktualumą, akcentuotina, kad, remiantis Pierre Bourdieu meno lauko teorija, nepaisant panašumų tarp tos pačios kategorijos – aptariamam atveju meno – laukų, laukai yra specifiški ir sąlygoti jame veikiančių agentų, kapitalo pasiskirstymo, įsitvirtinusio tam tikro habitus bei „priklauso nuo santykio su politinės galios lauku“<sup>32</sup>. Todėl tampa akivaizdu, kad, norint išanalizuoti politiškumą Lietuvos meno diskurse, nėra prasminga vadovautis meno politiškumo kitose šalyse tyrimų rezultatais.

Tai sustiprina ir prielaida, kad „įvairių laikotarpių estetinės normos ir meninės konvencijos skiriasi – jos išreiškia konkrečios civilizacijos, visuomenės pažiūras ir susitarimus“<sup>33</sup>, o meno kūrinuose reprezentuojamų ir formuojamų reikšmių supratimas negali būti atsietas nuo konkrečių socialinės, etinės, politinės, ekonominės aplinkos charakteristikų<sup>34</sup>. Dėl šių priežasčių, siekiant išanalizuoti, kokios temos ir kodėl šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse yra politiškos, svarbu atsižvelgti į šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso specifiką ir organizuoti tyrimą, remiantis konkrečia Lietuvos meno diskurse įtvirtinta logika.

Lietuvos atveju, formuojant politiškumo šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse tyrimą, remiamasi Ch. Mouffe teorinėmis priegomis. Ši autorė pasirinkta dėl tyrimo tikslo įgyvendinimui aktualaus metodo – diskurso analizės – plėtojimo ir taikymo akademinėje srityje, o kartu ir dėl autorės pozicijos, kai menas ir politika matomos kaip tarpusavyje neatsiejamos sritys. Remiantis nuostata, kad realybė, gyvenamoji aplinka yra konstruojama diskursyviai, o diskursai yra konstruojami per galios santykius, kultūra, laikantis minėtos autorės pozicijos, veikdama per menines praktikas ir produktus, tampa itin svarbiu šio proceso elementu<sup>35</sup>.

---

<sup>32</sup> Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė, *Pierr'as Bourdie ir socialiniai meno žaidimai*, Vilnius: Kultūros, Filosofijos ir Meno institutas, 2005, 175.

<sup>33</sup> Marcel Mauss teorija. Citata iš knygos: Žilvinė Gaižutytė-Filipavičienė, *Pierr'as Bourdie ir socialiniai meno žaidimai*, Vilnius: Kultūros, Filosofijos ir Meno institutas, 2005, 44.

<sup>34</sup> John Storey, *Cultural Theory and Popular Culture. An Introduction*. Pearson Longman, 2009, 26.

<sup>35</sup> Sébastien Hendrickx, Wouter Hillaert, „The art of critical art“. Belgija, 2002.

Ch. Mouffe pabrėžia, jog meninės praktikos ir produktai, kaip kultūros sudedamieji elementai, veikia viešojoje erdvėje, kurioje susiduria ir tarpusavyje konfrontuoja skirtingi vertinimai, nuomonės, idėjos<sup>36</sup>. Viešoji erdvė su joje veikiančiomis meninėmis praktikomis ir produktais, kalbant autorės plėtojamos teorijos žodžiais, tampa vieta, kurioje formuojasi politiškumas. Politiškumas šiuo atveju suprantamas kaip santykis, situacija, kurioje nepaisant tam tikros įtvirtintos, dominuojančios, hegemoniškos pozicijos, nuomonės, reikšmės, vertinimo, dėl kurių egzistavimo sutariama, egzistuoja ir kitos galimos pozicijų, nuomonių, reikšmių, vertinimų alternatyvos, tokiu būdu kvestionuojant įtvirtintą tvarką ir galių balansą<sup>37</sup>. Anot autorės, būtent per meninių praktikų ir produktų reikšmes ir jų perkūrimą tampa įmanoma konstruoti, palaikyti ar kvestionuoti tam tikrą įtvirtintą politinę farmaciją: simbolinę tvarką ir galių balansą<sup>38</sup>.

Laikantis pozicijos, kad meno lauke kuriamos reikšmės gali būti svarbios ir persiduoti į politikos lauką, o meno ir politikos santykio analizei itin reikšmingas konkretus kontekstas, vieta ir erdvė, kuriuose vykdomas tyrimas, atsižvelgiant į Lietuvos atvejo specifiką ir vidinę Lietuvos meno diskurso tvarką, formuojama šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso analizė. Šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso tyrimo aktualumas sustiprinamas ir tyrimui pasirinkta teorija bei metodologija: Lietuvos atvejo analizėje dominuojančios Ch. Mouffe teorinės prielaidos teigia, kad meninės praktikos ir produktai visada užima tam tikrą su esama politika susijusį vaidmenį palaikant arba neigiant, kvestionuojant įtvirtintą simbolinę tvarką.

---

<sup>36</sup> Chantal Mouffe, „Which Public Space for Critical Artistic Practices“. Pranešimas, The Institute of Choreography and Dance, 2005.

<sup>37</sup> Sébastien Hendrickx, Wouter Hillaert, „The art of critical art“.

<sup>38</sup> Ten pat.

## 2. METODOLOGIJA

Siekiant išsiaiškinti, kokios temos ir kodėl šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse pasižymi politiškumo savybe, tyrimo metodologija ir kokybinės tyrimo medžiagos analizės įrankis bus formuojamas remiantis Ch. Mouffe, E. Laclau, M. Foucault, M. J. Shapiro teorijomis. Diskurso analizė, kaip pagrindinis tyrimo įrankis, pasirinkta, remiantis socialinių mokslų tyrimų praktika, kai diskurso analizė taikoma tiek tyrimams, susijusiems su socialinės aplinkos reprezentacijų analize, tiek tyrimams, analizuojantiems, kaip tam tikra socialinė tvarka ir su ja susijęs žinojimas<sup>39</sup>, yra socialiai konstruojami<sup>40</sup>. Remiantis M. Foucault, Ch. Mouffe, E. Laclau pozicijomis, diskursas yra suvokiamas, kaip tam tikras įtvirtintas ir įsitvirtinęs kalbėjimo ir žinojimo apie tam tikrus dalykus būdas, kuriam būdingas socialinę aplinką reprezentuojantis ir konstruojantis / produkuojantis elementai, įtvirtinantys tam tikrus galios santykius. Papildant šią poziciją M. J. Shapiro diskurso teorijos prielaidomis, diskurso raiška (tyrimo atveju tekstinės praktikos) pasižymi politiškumą formuojančiu / produkuojančiu aspektu: politiškumas ne tik atspindimas ir atsispindi kalbinių praktikų vartojime, bet yra formuojamas ir konstruojamas diskurso viduje ir materialiose diskurso praktikose<sup>41</sup>.

Šiuo atveju diskurso praktikos bus suprantamos kaip tekstiniai dokumentai, per kuriuos atliekama šiuolaikinio meno diskurso Lietuvoje analizė, o analizės metu identifikuojamos politiškos temos šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse. Ši tyrimo strategija pasirinkta, nes, remiantis diskurso tyrimų pavyzdžiais, kalbinės praktikos funkcionuoja ne tik per aprašomąsias – reikšmių reprezentacijos, bet ir per aktyvaus dalyvavimo – reikšmių formavimo – funkcijas<sup>42</sup>. Taigi analizuojamos tekstinės medžiagos funkcija nėra neutrali: ji ne tik reprezentuoja, atspindi, bet kartu prisideda prie nuolatinio reikšmių formavimo ir žinojimo kūrimo proceso<sup>43</sup>. Kitaip sakant, pasirinktas tyrimo įrankis leis analizuoti ne tik reprezentuojamas, bet ir per kalbines praktikas formuojamas politiškas temas šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse, kartu analizuojant kodėl tam tikroms temoms būdingas politiškumas.

Pripažįstama, kad diskurso analizė akademiniam lygmenyje susilaukia kritikos dėl diskursyvaus ir nediskursyvaus lygmenų išskyrimo: keliamas klausimas, kaip atskirti, kokios reikšmės ir praktikos patenka ar nepatenka į diskurso rėmus, kartu išreiškiant kritiką aiškių diskurso

---

<sup>39</sup> Žinojimas šiuo atveju suprantamas kaip tam tikrų įtvirtintų galios santykių supratimas ir pripažinimas.

<sup>40</sup> James Paul Gee ir Judith L. Green, „Discourse Analysis, Learning, and Social Practice: A Methodological Study“. *Review of Research in Education*, 23, 1998, 119-169.

<sup>41</sup> Michael J. Shapiro, *Discourse, Culture, Violence*. London and New York: Routledge, 2012, 2.

<sup>42</sup> Michael J. Shapiro, 25.

<sup>43</sup> Michael J. Shapiro, 4.

ribų neapibrėžtumui. Dėl šios priežasties pagrindinė tyrimo teorinė prieiga yra grįsta Ch. Mouffe ir E. Laclau diskurso teorijomis, kurios nekelia prasmių ir objektų egzistavimo už diskurso ribų klausimo: anot Ch. Mouffe ir E. Laclau, „objektai patys savaime neturi reikšmės, reikšmė <..> yra formuojama ir gali būti suvokta tik diskurso ribose<sup>44</sup>“. Tokiu būdu, taikant numatytą diskurso analizės metodą, išvengiama anksčiau minėtos kritikos.

Diskurso analize grįsta tyrimo metodologija susideda iš šių pagrindinių dėmenų: sąvokų apibrėžimas ir jų pritaikymas Lietuvos kontekstui (*diskursas, politiškumas*); duomenų analizės įrankis, skirtas diskursą sudarančios medžiagos analizei; medžiagos, per kurią bus tiriamas diskursas, apibrėžimas.

## 2.2. SAŲVOKŲ APIBRĖŽIMAS (*POLITIŠKUMAS IR DISKURSAS TYRIMO KONTEKSTE*)

### 2.1.1. LIETUVOS MENO DISKURSAS

Ch. Mouffe diskurso aiškinime diskursas yra suvokiamas, kaip tam tikra nusistovėjusių reikšmių tam tikrame apibrėžtame lauke / erdvėje sistema. Ši pozicija pratęsia M. Foucault, kurio teorijoje diskursas apibrėžiamas kaip esminė sąlyga, atpažįstama per reikšmių pasikartojimą ir leidžianti kalbėti bei vertinti tam tikrus reiškinius ar objektus. Diskursas, formuojamas kaip tam tikrų teiginių sistema<sup>45</sup>, sukuria žinojimą, kas yra ir ko nėra, kas yra tiesa, o kas ne, kas yra tinkama, o kas netinkama, kas normalu ir kas nenormalu. Tokiame kontekste tam tikri reiškiniai ar objektai savo reikšmes įgyja paties diskurso ribose per santykį su diskurse įtvirtintomis taisyklėmis, kurios ir padeda jiems formotis kaip diskurso objektams<sup>46</sup>. Todėl šiuolaikinį Lietuvos meno diskursą, remiantis Ch. Mouffe ir M. Foucault teorinėmis priegomis, būtų galima suprasti, kaip tam tikrą teiginių apie meno lauke egzistuojančias temas sistemą su nusistovėjusiomis reikšmėmis, apibrėžiančiomis ir atskleidžiančiomis galios santykius ir struktūras Lietuvos meno lauke<sup>47</sup>.

Remiantis E. Laclau ir Ch. Mouffe diskurso analizės prieiga, tam tikras kalbėjimo apie pasaulį, aptariamam atveju meno lauką, ir supratimo būdas – diskursas – nėra neutralus pasaulio, o tyrimo atveju meno lauke egzistuojančių pozicijų, temų, reikšmių atspindys. Diskursas kartu veikia ir kaip priemonė, kuri formuoja ir kuria tam tikras pozicijas, temas, reikšmes. Šią poziciją sustiprina

<sup>44</sup> Marianne Jorgense, Louise J. Phillips, *Discourse Analysis as Theory and Method*. Sage Publications: London, 2002, 19.

<sup>45</sup> Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge*. New York: Vintage Books, 1972, 128.

<sup>46</sup> Ten pat.

<sup>47</sup> Kaip ir minėta, meno lauko kategorija tyrime naudojama, vadovaujantis Pierre Bourdie meno lauko samprata, kai šį lauką sudaro ne tik tiesioginiai meno kūrėjai, bet agentai, institucijos, kritikai ir etc., dalyvaujantys kuriant meno vertes ir supratimus.

ir M. J. Shapiro, teigiantis, jog diskursas kartu yra ir reikšmių, taigi tyrimo atveju ir politiškumo, formavimo ir kūrimo proceso dalis. Vadovaujantis minėtų autorių teorijomis, išryškėja diskurso procesualumo svarba: politiškumo šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse analizė atskleidžia ne tik diskurse reprezentuojamas politiškas temas, bet kartu leidžia išanalizuoti, kodėl būtent toms temoms būdingas politiškumas. O tai, savo ruožtu, padeda įgyvendinti pagrindinį tyrimo tikslą – išanalizuoti, kaip politiškumas reiškiasi šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse.

Vadovaujantis nurodytų autorių pozicijomis, galima apibendrinti, kad Lietuvos meno diskursas šiame tyrime yra suprantamas kaip tam tikra reikšmių sistema, sudaranti įtvirtintą kalbėjimo ir žinojimo apie meno lauko temas ir reikšmes visumą, kurioje kartu formuojasi bei yra formuojamos ir politiškos šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso temos ir reikšmės.

### 2.1.2. POLITIŠKUMAS LIETUVOS MENO DISKURSE

Siekiant pritaikyti Ch. Mouffe poliškumo sąvoką Lietuvos tyrimo kontekstui, pirmiausia pristatoma teorinė šios sąvokos kilmė ir bruožai, tada pereinant prie apibendrinimo, kuriame pateikiamas Lietuvos atvejo tyrime taikomas politiškumo apibrėžimas. Esminė politiškumo savybė, remiantis Ch. Mouffe, yra antagonistinis santykis tarp egzistuojančių alternatyvų, alternatyvių reikšmių: politiški sprendimai visada reikalauja pasirinkimo tarp tarpusavyje konfliktuojančių ir konkuruojančių alternatyvų – nuomonių, veikimo būdų, politinių jėgų ir etc.. Konkuruojančios alternatyvos implikuoja mes / jie, draugas / priešas skirties atsiradimą, kuris praktiniu pavidalu pasireiškia per skirtingų alternatyvų egzistavimą, tokiu būdu išreiškiant tapatinimąsi su vienu ar kitu egzistuojančiu identitetu<sup>48</sup>. Autorės teorijoje laikomasi prielaidos, kad alternatyvų, alternatyvių reikšmių pliuralizmas arba, kitaip sakant, antagonistinis santykis būdingas visoms egzistuojančioms visuomenėms. Šiuo požiūriu, antagonizmas siejamas su socialine sritimi, tačiau akcentuotina tai, jog Ch. Mouffe formuojamoje „politiškumo“ sąvokoje veikia ir hegemonijos elementas, leidžiantis pereiti iš socialinės sferos į politinę<sup>49</sup>. Tam tikroje socialinėje tvarkoje ir esamų praktikų kontekste susiformuoja ir yra įtvirtinamos tam tikros dominuojančios reikšmės, alternatyvos, turinčios tvirtesnę ir pirmaujančią poziciją prieš kitas galimas alternatyvas. Tokio antagonistinio būvio egzistavimas reiškiasi demokratinėse santvarkose, tačiau jis nėra fiksuotas ir stabilus. Kiekviena tvarka ir galios santykių struktūra gali kisti kartu su dominuojančios – hegemoniškos – pozicijos ir kitų galimų alternatyvų persiskirstymu. Apibrėžiant politiškumo sąvoką svarbu tai, kad politiškumui demokratinėse santvarkose, todėl kartu ir Lietuvos atveju,

<sup>48</sup> Chantal Mouffe, *On the Political*. London and New York: Routledge, 2005, 16.

<sup>49</sup> Chantal Mouffe, „Art and Democracy“. *Art as Public Issue*, 14, 2008.



būtinai ne tik antagonizmo, bet ir agonizmo elementas: demokratiškos institucijų pagalba antagonistinis konkuruojančių alternatyvų egzistavimas pereina į agonistinį santykį, kuris reiškia, kad egzistuoja skirtingos alternatyvos ir jos nėra eliminuojamos iš veikimo lauko, tačiau viena iš jų kitų atžvilgiu užima dominuojančią poziciją, kuriai pritariama ir dėl kurios sutariama.

Apibrėžiant politiškumą šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso tyrimo kontekste, svarbu tai, kad Ch. Mouffe teorijoje kalbama apie susipriešinimo kaip politiškumo susiformavimo pagrindo egzistavimą valstybės viduje. Tai leidžia tirti tam tikrą valstybės vidaus sritį – tyrimo atveju meno diskursą – kaip politiškumo šaltinį. Paminėtina ir tai, jog antagonistinio ir iš jo išsivystančio agonistinio santykio kilmė gali būti labai įvairi: dominuojanti ir jai oponuojančios alternatyvos gali kilti kultūros, meno, estetikos, ekonomikos, socialinėje srityse. Lietuvos meno diskurso tyrimui itin svarbus aspektas – Ch. Mouffe akcentuojamas meno, kaip antagonistinės erdvės<sup>50</sup>, kurioje formuojasi, reiškiasi ir susikerta dominuojančios pozicijos, nuomonės ir jų alternatyvos, aiškinimas, kai ši erdvė taip pat pripažįstama ir politiškai reikšminga vieta, kurioje sustiprinamas, formuojamas, kvestionuojamas įtvirtintas galių balansas ir nusistovėjusi socialinė tvarka.

Apibendrinant galima teigti, jog kokybinės šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso dokumentų analizės metu politiškumas bus priskiriamas šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse įsitvirtinusioms temoms, kurios išpildys šiuos kriterijus: diskurso ribose pasižymės pasikartojimu, turės įtvirtintą dominuojančią (hegemonišką) reikšmę tam tikros temos ribose<sup>51</sup> bei apims ir pasiūlys dominuojančiai reikšmei alternatyvias reikšmes.

## 2.2. TYRIMO MEDŽIAGA: DOKUMENTAI, PER KURIUOS ANALIZUOJAMAS DISKURSAS

Meno diskurso analizės Lietuvoje tyrimo medžiaga bus laikomi tekstiniai dokumentai, kuriuose yra įtvirtintas kalbėjimas apie meną ir meno lauką Lietuvoje. Siekiant apibrėžti dokumentus, per kuriuos bus analizuojamas diskursas, atkreiptinas dėmesys į tai, jog pagal Ch. Mouffe diskursai yra kuriami ir perkuriami per kasdienes praktikas<sup>52</sup>. Todėl diskursą sudarančiais dokumentais bus laikomi pagrindiniai meno lauke cirkuliuojantys leidiniai: „7 meno dienos“, „Artnews.lt“, „Dailė“, „Kultūros barai“, „Literatūra ir menas“, „Metai“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“ ir vienas portalas [www.Kultūrpolis.lt](http://www.Kultūrpolis.lt). Ši medžiaga gali būti suprantama, kaip kasdienės

<sup>50</sup> Sébastien Hendrickx, Wouter Hillaert, „The art of critical art“.

<sup>51</sup> Remiantis aptartu Ch. Mouffe požiūriu, klausimo kilmė yra nesvarbi, svarbu, kad klausimas patektų į meno lauką ir jį tyrime reprezentuojantį meno diskursą.

<sup>52</sup> Marianne Jorgense, Louise J. Phillips, 20.

meno lauko vertinimo, aiškinimo, kritikos praktikos<sup>53</sup>, kuriose galimai pristatomos tarpusavyje polemizuojančios meno lauko veikėjų – meno kūrėjų, komentatorių, kritikų bei kitų veikėjų – pozicijos<sup>54</sup>. Pabrėžtina ir tai, kad šie leidiniai ne tik pateikia temų ir jas sudarančių reikšmių įvairovę, bet ir veikia ne uždaroje, specializuotoje srityje, bet viešojoje erdvėje, kuri Ch. Mouffe diskurso teorijoje suprantama, kaip sritis, kurioje ir susiduria tarpusavyje konfliktuojantys, prieštaringi hegemoniniai projektai – vertinimo, valdymo, aiškinimo – būdai bei įvairios alternatyvos, suponuojančios pasirinkimo ir atmetimo būtinybę.

Tyrime siekiama išanalizuoti politiškas temas, veikiančias šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse. Kadangi tyrimą grindžiančios teorijos pabrėžia, kad reikšmės nėra galutinai ir nekintamai fiksuotos: diskurso reikšmės nuolat kinta, priklausomai nuo hegemonines ir alternatyvias pozicijas užimančių reikšmių, santykių tarp kitų diskursų, įtvirtintų identitetų ir kitų veiksmų<sup>55</sup>, todėl, siekiant išanalizuoti būtent šiuolaikiniame diskurse politiškas temas, orientuojamasi į dabar įsitvirtinusias temas ir reikšmes, tyrimo laikotarpį apibrėžiant kaip praėjusius (paskutinius) metus ir einamuosius metus iki tyrimo pradžios (nuo 2015 01 iki 2016 06).

### 2.3. DUOMENŲ ANALIZĖS ĮRANKIS

Išsiaiškinti, kaip politiškas reiškiasi šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse, siekiama tyrimo medžiagoje ieškant atsakymų į klausimus, kokioms temoms šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse ir kodėl būdingas politiškas. Laikantis numatyto politiško apibrėžimo, analizės medžiagoje siekiama identifikuoti temas, kuriuos: nuolat kartojasi ir pasižymi nevienareikšmiu vertinimu, aiškinimu, tai yra turi tam tikrą įtvirtintą ir tam tikroje temoje dominuojančią reikšmę, tačiau aptinkamos ir kitos galimos šios reikšmės alternatyvos. Per alternatyvių reikšmių egzistavimą kvestionuojama dominuojanti reikšmė, siūlomos šiai reikšmei oponuojančios alternatyvos, tokiu būdu tam tikras temas paverčiant politiškomis.

Metodologiniu požiūriu, siekiant išanalizuoti, kaip politiškas reiškiasi šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse, analizės metu taikomi pagrindiniai Ch. Mouffe ir E. Laclau diskurso analizės principai: kontekstualumas (*contingent*), mazginiai taškai (*nodal points*), atskyrimas (*exclusion*), artikuliacija (*articulation*), momentai (*moments*). Mazginiai taškai analizėje matomi, kaip šiuo metu „užfiksuotos“ tam tikrų temų, įsitvirtinusių šiuolaikiniame meno diskurse, reikšmės, pripažįstant jų natūralų dominavimą tarp kitų galimų alternatyvų (politiškumo atveju

<sup>53</sup> Būtent per kasdienes praktikas, anot Ch. Mouffe, ir yra konstruojamas ir perskonstruojamas diskursas.

<sup>54</sup> Metodologiniu požiūriu, tyrime apibrėžiamos kaip tam tikrose temose cirkuliuojančios reikšmės.

<sup>55</sup> Ten pat, 24.

agonistinis sutarimas) ir apie kurias pagal konkretų santykį su šiomis – mazginių taškų – reikšmėmis yra organizuojamos kitos reikšmės<sup>56</sup>. Mazginiai taškai arba, praktiniu požiūriu, tam tikrose temose dominuojančios reikšmės analizėje identifikuojamos per nuolatinį akcentavimą ir kartojimąsi. Tyrimui reikšmingos bus tos šiuolaikinio meno diskurso analizės metu identifikuosimos temos, kurios apims ne tik įtvirtintą reikšmę – mazginį tašką, bet ir galimas alternatyvias reikšmes<sup>57</sup>. Santykis tarp mazginių taškų ir alternatyvių reikšmių atpažįstamas ir nustatomas per šiam tikslui E. Laclau ir Ch. Mouffe apibrėžiamą artikuliacijos procesą.

Praktiniu požiūriu, remiantis analizės medžiaga bus apibrėžiamos šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse politiškios temos, o jų politiškumas pagrindžiamas per tam tikroje temoje dominuojančios reikšmės apibrėžimą ir alternatyvių, dominuojančiai reikšmei oponuojančių reikšmių identifikavimą.

Būtina pabrėžti tai, kad, vadovaujantis Ch. Mouffe pozicija, meno diskurso Lietuvoje analizėje nedaroma skirtis tarp politinio ir nepolitinio meno, teigiant, jog meninės praktikos ir jų artikuliacija bet kokių atveju apima politiškumo dimensiją, nes yra reikšminga įtvirtintai simbolinei tvarkai ir galių balansui per tvarkos ir balanso palaikymą arba oponavimą jam<sup>58</sup>.

---

<sup>56</sup> Ten pat, 26.

<sup>57</sup> Ch. Mouffe ir E. Laclau teorijoje šios reikšmės įvardinamos „momentų“ sąvoka.

<sup>58</sup> Chantal Mouffe, „Which Public Space for Critical Artistic Practices“.

### 3. LIETUVOS ATVEJO ANALIZĖ

Remiantis nuostata, kad meno diskursas yra apibrėžiamas kaip tam tikrų praktikų ir produktų, sudarančių įtvirtintą kalbėjimo ir žinojimo apie meną ir su juo susijusias reikšmes, visuma, o meno diskurso tyrimo medžiaga laikomi tekstiniai dokumentai, kuriuose įtvirtintas kalbėjimas, susijęs su meno lauku Lietuvoje, atlikta medžiagos, per kurią tiriamas šiuolaikinis meno diskursas Lietuvoje, analizė. Atsižvelgiant į šiuolaikinio meno diskurso Lietuvoje analizės, apėmusios 265 meno ir kultūros leidinius („7 meno dienos“, „Artnews.lt“, „Dailė“, „Kultūros barai“, „Literatūra ir menas“, „Metai“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“) bei vieną portalą ([www.Kultūropolis.lt](http://www.Kultūropolis.lt)), duomenis<sup>59</sup>, identifikuotini šie mazginiai taškai arba, remiantis tyrimo kontekstu, diskurse įtvirtintos temos, kurioms būdingas politiškumas: kultūros politika, meno ir kultūros finansavimas, meno paskirties / funkcijos tema, viešųjų erdvių ir jų užpildymo bei užpildymo raiškos temos, nusistovėjusių meno šakų santykio su naujosiomis medijomis tema, lytiškumo meno lauke tema, istorinės atminties tema, meno kūrinio politiškumo šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse tema.

Atsižvelgiant į tyrime taikomą politiškumo savybės apibrėžimą, kai pagal Ch. Mouffe teoriją pagrindinis „politiškumo“ požymis yra agonistinis santykis tarp egzistuojančių alternatyvų ir praktiniu požiūriu Lietuvos meno diskurse pasireiškia temose, kuriose greta įtvirtintos, dominuojančios reikšmės egzistuoja kitos galimos alternatyvios reikšmės, pabrėžtina tai, kad empirinėje dalyje analizuojamos ir pristatomos tik tyrimui reikšmingos temos. Kadangi kai kurios temos diskurse susideda iš tam tikrų greta einančių temų ar potemių, jų analizė pateikiama kartu.

---

<sup>59</sup> Naudotų leidinių sąrašas prisegamas priede Nr. 1.

### 3.1. KULTŪROS POLITIKA

Šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse kultūros politika yra viena iš labiausiai akcentuojamų ir nuolat pasikartojančių temų, kurios politiškumas išryškėja per aktyvią polemiką ir kritiką Lietuvoje įtvirtintai neoliberaliai kultūros politikai. Dėmesys kultūros politikai analizės metu išryškėjo per kalbėjimą apie politinius sprendimus, susijusius su meno lauko veikėjais, institucijomis, kultūrinių ir meninių praktikų organizavimu Lietuvoje, dėmesį kultūros politiką formuojančioms politinėms institucijoms ir jų atstovams, taip pat per analizės medžiagoje randamus kreipimusis į už kultūros politiką atsakingus asmenis.

Pagrindinė įtvirtinta ir dominuojanti kultūros politikos temos Lietuvoje reikšmė – neoliberali kultūros politika, kurios dominavimas diskurse pripažįstamas, sutinkant „su taisyklėmis, kurias mums kultūros administratorių armija diktuoja“<sup>60</sup>. Neoliberali kultūros politika įtvirtinama, pristatant meno rinkos, meno institucijų, meno lauko veikėjų taikomus neoliberalios politikos bruožus: rinkos principų taikymą meno lauke, verslumo ir komercijos meno rinkoje skatinimą, meninių praktikų ir produktų suprekinimą, rinkodaros principų taikymą meno lauke. Neoliberalios kultūros politikos dominavimas kultūros politikos temoje tam tikrais atvejais taip pat sustiprinamas šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse taikoma pozityvia retorika, susijusia su meninių renginių gausos pavyzdžiais, kaip sėkmingos kultūros politikos įrodymu.

Analizuojant šiuolaikinį Lietuvos meno diskursą, kultūros politikos temoje politiškumas reiškiasi per neoliberalios kultūros politikos kritiką bei kitas diskurse siūlomas neoliberalios kultūros politikos vertinimo alternatyvas. Kultūros politikos temos politiškumas itin išryškėja per šios politikos kvestionavimą, kritiką ir veikimo sutrikimų atskleidimą. Ydinga būtų manyti, kad neoliberaliai kultūros politikai šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse oponuojama, remiantis tomis pačiomis pozicijomis: opozicinėms reikšmėms būdinga įvairovė – neoliberali kultūros politika kvestionuojama per neoliberalistinės politikos vertybių kritiką; meno kūrybinių suprekinimą ir verslo, rinkos dėsnių inkorporavimą į meno lauką; instrumentinę esamos politikos logiką.

Plačiau komentuojuant priežastis, kodėl kultūros politikos temai būdingas politiškumas, svarbu atskleisti pagrindinės temoje dominuojančios reikšmės – neoliberalios kultūros politikos – kritikos pobūdį. Kritika vertybiniame lygmenyje pasireiškia per teiginius, kad neoliberalios politikos modelio vertybės, praktiniu požiūriu, neveikia: „nepaisant viso oficialiai skelbiamo

---

<sup>60</sup> Jurgis Gimberis, „Alio, mes nesutinkam!“. *Literatūra ir menas*, 2(3503), 2015.

mokslo ir kultūros politikos liberalizmo, kūrybingiems humanitarams judesio laisvės yra akivaizdžiai mažiau<sup>61</sup>. Šią kritikos kryptį sustiprina šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse pateikiama kritika pačioms liberalizmo vertybėms, kurios pristatomos kaip ydingos ne tik kultūros ir meno srityse: „liberalizmas yra Vakarų savižudybės ideologija“<sup>62</sup>, kartu per praktinius pavyzdžius pabrėžiant, kad nors liberalizmas einamuoju periodu deklaruoja valstybės nesikišimą į tam tikras, šiuo atveju kultūros ir meno, sritis, tačiau praktine prasme kaip tik remiasi valstybe ir jos prievartos mechanizmais.

Svarbi neoliberaliai kultūros politikai oponuojanti reikšmių kryptis – reakcija į neoliberalios kultūros politikos meno laukui implikuojamą kapitalistinę rinkos logiką ir kūrybinių suprekinimą. Kalbant Ch. Mouffe teorijos kontekste, neigiama reakcija į verslo rinkos bruožų pritaikymą meno laukiui skatina kelti klausimus, susijusius su įtvirtintos pozicijos – neoliberalios kultūros politikos – veikimu, tinkamumu, taip siekiant „sujaukti“, išbalansuoti įtvirtintą simbolinę tvarką Lietuvos meno lauke ir sustiprinant kultūros politikos temas politiškumą. Šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse itin stiprus kalbėjimas apie tai, kad įtvirtinta kultūros politika sukuria situaciją, kai „atsirado didžiulė parodų industrija, persikėlusį į laisvosios rinkos sferą, kurioje viešpatauja verslumas“<sup>63</sup>, o pats „menas pavirto industrija“<sup>64</sup>. Išryškinamas paslaugų sferai būdingų aspektų, kurie savo prigimtimi yra svetimi meno laukui, todėl menines praktikas paverčia „masinio vartojimo produktais“<sup>65</sup> pristatymas, meno lauke veikiančių verslo principų – rinkodaros, viešųjų ryšių, prekės ženklų kūrimo – funkcionavimas: „žymus menininkas sykiu yra ir brangus menininkas, kuriam kapitalą krauna ne tiek pati kūryba, bet matomumas“<sup>66</sup>. Tokiu būdu oponuojama neoliberaliai kultūros politikai, atskleidžiant neigiamą verslo procesų įtaką meninių praktikų ir produktų kūrimui bei jų kokybei: menas yra paverčiamas „pramoga, kur visada laimi ryškūs, lengvai ir greitai suvartojami kūriniai“<sup>67</sup>. Greta šios kritikos krypties, šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse ryškėja ir opozicija neoliberaliai kultūros politikai per instrumentinės esamos kultūros politikos logikos atskleidimą ir dekonstravimą. Teigiama, kad, atsiradus naujoms neoliberalioms meno lauko taisyklėms, menininkams tenka ne tik kurti ir generuoti kūrybines idėjas, bet ir atlikti vadybos darbus, nutolusius nuo meninių praktikų ir produktų kūrimo, bet būtinus tam, kad minėtos praktikos ir produktai būtų matomi ir atpažįstami meno lauke.

<sup>61</sup> Mindaugas Kvietauskas, „Laisvųjų menų likimas“, *Metai* 4, 2016.

<sup>62</sup> Daiva Tamošaitytė, „Liberalizmo mutacijos“. *Kultūros barai*, 7-8, 2015.

<sup>63</sup> Odeta Žukauskienė, „Didelis vardas+mažos gudrybės=šiuolaikinio meno bienalė“. *Kultūros barai*, 10, 2015.

<sup>64</sup> Ray Barthus, „Kuo daugiau dirbi, tuo daugiau idėjų turi“. *Literatūra ir menas*, 12(3560), 2016.

<sup>65</sup> Almantas Samalavičius, „Neomodernizmas – naujas būdas parduoti seną prekę“. *Kultūros barai*, 6, 2015.

<sup>66</sup> Odeta Žukauskienė, „Vizualumo režimas, arba visa reginti akis ir vaizdų alkis“. *Kultūros barai*, 7-8, 2015.

<sup>67</sup> Agnė Narušytė, „Kaulas vartotojui“. *7md*, 25(1131), 2015.

Politiškumas sustiprinamas, kvestionuojant nusistovėjusią simbolinę tvarką meno lauke per siūlymą eliminuoti teisės normų viršenybę ir instrumentinį, ekspertinį („mūsų kultūros politikos pagrindinė bėda turbūt yra ta, kad viską sprendžia atsitiktiniai prisiplakėliai prie meno, įvairūs partiniai ekspertai“<sup>68</sup>) požiūrį į meną, kai sukurti ar atlikti meno kūriniai tampa neįmanoma dėl formalių nuostatų, įtvirtintų biudžeto, projektų ar strategijų eilutėse<sup>69</sup>.

Taip pat pastebėtina, kad alternatyvos kultūros politikos temai ir jos aiškinimui Lietuvoje pateikiamos, kvestionuojant ne tiek pačią neoliberalistinę kultūros politiką, kiek jos adaptacijos Lietuvai stoką. Diskurse įtvirtintoje retorikoje akcentuojama, kad esamas kultūros politikos modelis gali funkcionuoti Vakaruose, tačiau Lietuvai yra „pavojingas, nes perdėm globalus“<sup>70</sup>.

Analizuojant kaip politiškumas reiškiasi kultūros politikos temoje per šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse formuojamas įtvirtintai neoliberalios kultūros politikos reikšmei alternatyvias reikšmes, svarbu atkreipti dėmesį, kad galvoti apie kultūros politikos temą ir ją vertinti siūloma ir atsietai nuo neoliberalios kultūros politikos. Diskurse aptinkama retorika, teigianti, kad menas ir kultūra, nepriklausomai nuo išorinių aplinkybių yra arba nėra, o menininko, kuris kuria vedamas pašaukimo, rinkos dėsniai neveikia arba daro ne itin didelę įtaką: „tikros kultūros neišeina vartoti ar nusipirkti ir turėti: ji yra arba ne“<sup>71</sup>. Tokiu būdu temos politiškumas sustiprinamas per kritikos kritiką: neoliberali kultūros politika šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse kritikuojama dėl vartotojiško požiūrio į menines praktikas ir produktus skatinimo, tačiau į šią kritiką atsakoma, kritikuojant tokį požiūrį ir teigiant, kad tikrai vertingų meno kūrinių neveikia komerciniai dėsniai.

Dėmesys nuo šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse išreiškiamos polemikos neoliberaliai kultūros politikai taip pat perkeliamas, siūlant permąstyti ne ideologinę kultūros politikos kryptį, bet pačią kultūros politikos sąvoką ir jos funkcionavimą Lietuvoje. Diskurso retorikoje egzistuoja ir alternatyvos, per kurias kultūros politika matoma atsietai nuo neoliberalizmo, o jos funkcionavimo sutrikimai siejami su „neaiškia ir neprincipinga Lietuvos kultūros politika“<sup>72</sup> arba netinkamai išdėstytais valstybiniais prioritetais, kai menas ir kultūra Lietuvoje tiesiog nepatenka į prioritetinių sričių sąrašą. Egzistuoja ir pozicijos, per kurias kultūros politika Lietuvoje matoma, kaip politikos nebuvimas: „nėra kultūros strategijos, yra tik strateginiai

<sup>68</sup> Vladas Kančiauskas, „Sostinės Žaliojo tilto šmėklos“. *Kultūros barai*, 1, 2015.

<sup>69</sup> Rūta Gaidamavičiūtė, „Kontekstai“. *Kultūros barai*, 3, 2015.

<sup>70</sup> Eglė Rindzevičiūtė, „Tarp didžiųjų naratyvų ir kasdienybės“. *7md*, 15 (1167), 2016.

<sup>71</sup> Dovydas Grajauskas, „Labai lengvai vietoj kultūros galima priauginti runkelių“. *Literatūra ir menas*, 13(3514), 2015.

<sup>72</sup> Jurga Katkuvienė, „Už savo teises reikia kovoti – apie problemas rašyti, diskutuoti“. *Literatūra ir menas*, 7(3508), 2015.

planai ir gausybė dosniai finansuojamų projektų, kurie stovi net ne šalia kultūros, bet užribyje<sup>73</sup>. Todėl analizuojant kaip politiškumas reiškiasi Lietuvos kultūros politikos temoje, matoma ne tik polemika su pagrindine įtvirtinta reikšme – neoliberalia kultūros politika – bet ir kitos galimos kultūros politikos vertinimo ir aiškinimo alternatyvos, sustiprinančios šios temos politiškumą.

Jei į kultūros politikos temą šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse žvelgtume kaip į tam tikrą įtvirtintą simbolinę tvarką, kuri organizuojama pagal neoliberalios kultūros politikos principus, atrastume ne tik šią simbolinę tvarką kvestionuojančias, tai yra neoliberalią kultūros politiką kritikuojančias, reikšmes, bet ir alternatyvas, kurios palaiko įtvirtintą simbolinę tvarką, teigiant, kad ydinga yra ne esama simbolinė tvarka, bet meno lauko veikėjai, kurie nesugeba prisitaikyti prie įtvirtintos tvarkos. Esama kultūros politika palaikoma, pripažįstant, kad „Menininkams ir meno kūrėjų asociacijoms reikia gerų viešųjų ryšių, lobizmo“<sup>74</sup>. Tokiame kontekste kapitalizmas matomas ir vertinamas kaip „estetinis projektas“<sup>75</sup>, o galimybės veikti esamos kultūros politikos ribose matomos kaip neišnaudotos. Neišnaudotos galimybės neretai iliustruojamos Aistės Kisarauskaitės bute įrengtos galerijos „Trivium“ pavyzdžiu, pristatant menininkės namuose veikiančią galeriją kaip neoliberalios gyvenamosios modelio nepaisymą ir esamų galimybių išnaudojimą, siekiant tam tikrų tikslų meno lauke.

Analizuojant kaip politiškumas reiškiasi šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse įtvirtintoje kultūros politikos temoje, pastebėtina, kad stipriausiai politiškumas formuojasi per kritiką dominuojančiai kultūros politikos reikšmei – neoliberaliai kultūros politikai. Neoliberali kultūros politika kritikuojama per neoliberalizmo ir liberalizmo vertybių kvestionavimą, neoliberalistinio modelio adaptavimo Lietuvai trūkumą, rinkos dėsnų ir vartotojiškos kultūros meno lauke sukeliamų padarinių pristatymą, instrumentinę esamos politikos logiką. Alternatyvų, aiškinant ir vertinant kultūros politiką, taip pat ieškoma, nekvestionuojant neoliberalizmo, bet siūlant permąstyti pačią kultūros ir meno svarbą Lietuvoje, kultūros politikos turinį ar jo nebuvimą, neišnaudojamas galimybes veikti esamos kultūros politikos rėmuose, meno lauko veikėjų neprisitaikymą prie esamos tvarkos. Tokiu būdu kultūros politikos temoje sukuriama šios temos politiškumą liudijantis reikšmių ir pozicijų, susijusių su kultūros politika Lietuvoje, pliuralizmas.

---

<sup>73</sup>Juozas Šikšnelis atsako į Vytauto Čepo klausimus, „Pasaulis dar skaitys lietuvių rašytojus“. *Metai*, 8-9, 2015.

<sup>74</sup>Mindaugas Liaudenskis, „Siūlyčiau į finansų paiešką žiūrėti kaip į sporto varžybas“. *Literatūra ir menas*, 3(3504), 2015.

<sup>75</sup>Romas Daugirdas, „... tikra palaima nors kartais pabūti apostatu“. *Metai*, 12, 2015.



### 3.2. MENO IR KULTŪROS FINANSAVIMAS

Nors, analizuojant šiuolaikinį Lietuvos meno diskursą, akivaizdu tai, jog meno ir kultūros finansavimas yra kultūros politikos dalis, kai finansavimas planuojamas ir organizuojamas pagal Lietuvoje įtvirtintą politikos modelį, tačiau diskurso retorikoje kultūros ir meno finansavimas bei kultūros politika nėra tarpusavyje tapatinamos temos. Tam tikrais atvejais pastebima, kad kultūros ir meno finansavimas siejamas su esama kultūros politika, bet žymiai dažniau finansavimas kvestionuojamas pats savaime, jo tiesiogiai nesiejant su Lietuvoje įtvirtintu kultūros politikos modeliu. Svarbu ir tai, jog, remiantis diskurse įtvirtintu kalbėjimu, finansavimo temoje politiškumas reiškiasi kitaip nei kultūros politikos temoje: nors tam tikros kultūros politikos bei meno ir kultūros finansavimo temų reikšmės sutampa ir persidengia, tačiau jos nėra identiškos.

Atsižvelgiant į Lietuvoje įtvirtintą kultūros politikos modelį ir šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse pristatomą retoriką, susijusią su meno ir kultūros finansavimu Lietuvoje, šios temos įtvirtinta, dominuojanti reikšmė – neoliberaliais principais organizuojamas meno ir kultūros finansavimas Lietuvoje. Aptariamose temose politiškumas labiausiai reiškiasi per įtvirtinto finansavimo kritiką ir alternatyvas, siūlančias kvestionuoti esamo finansavimo tinkamumą ir teisingumą. Tačiau jei kultūros politikos temoje stipriausiai kritikuojami buvo pamatiniai neoliberalizmo principai ir vertybės, tai finansavimo temoje įtvirtintam finansavimui labiau oponuojama iš jau esamo finansavimo paskirstymo, struktūravimo, planavimo pozicijų.

Lietuvos meno lauke įtvirtintą finansavimo tvarką kvestionuoti siekiama itin stipriai kritikuojant projekcinį finansavimo pobūdį: „projektiniai“ kultūra ir menas neretai matomi kaip neturintys ateities<sup>76</sup>. Šią kritiką sustiprina neaiškių, neapibrėžtų, neskaidrių, o tam tikrais atvejais ir neprognozuojamų projektų kriterijų akcentavimas. Alternatyvi esamo finansavimo kritikos kryptis, siūlanti kitas meno ir kultūros finansavimo Lietuvoje alternatyvas ir sustiprinanti šios temos politiškumą, diskurse ryškėja per retoriką, kuri abejoja ne esamu finansavimo modeliu ar finansavimu bendrąja prasme, bet tik tam tikrų specifinių kultūros ir meno sričių finansavimu, pavyzdžiui, atskleidžiant spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondų kritiką<sup>77</sup>, jų vykdomo lėšų paskirstymo kritiką.

Analizuojant kaip politiškumas reiškiasi meno ir kultūros finansavimo temoje, skirtingai nei kultūros politikos temoje, ryškėja įtvirtintam finansavimui oponuojančios reikšmės,

---

<sup>76</sup> Juozas Šikšnelis, „Būna savaičių, kai Lietuvoje vyksta septyni festivaliai. Ar tai normalu?“. *Literatūra ir menas*, 5(3506), 2015.

<sup>77</sup> Laurynas Katkus, „Laiškai iš Seimo III rūmų lifto“. *Šiaurės Atėnai*, 2(1210) 2015.

susijusios su tiesiogine tam tikrų Lietuvos meno lauko institucijų kritika. Ši kritika šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse neretai išreiškiama tokio pobūdžio retorika: „svarbiausios valstybės kultūros institucijos <..> propaguoja socialinę ir estetinę destrukciją“<sup>78</sup>, kvestionuojant, pavyzdžiui, neseniai veikti pradėjusios Kultūros Tarybos sprendimus<sup>79</sup>.

Siekiant atsakyti į klausimą, kodėl meno ir kultūros finansavimo temai šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse būdingas politiškumas, svarbu atkreipti dėmesį, kad tam tikrais atvejais finansavimui oponuojama ir iš neoliberalizmo kritikos pozicijų. Šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse sutinkama, kad dauguma meno lauko veikėjų „vaikosi pelno, todėl pataikauja nereikiam skoniui“<sup>80</sup>, o siekiant pilnaverčiai veikti Lietuvos meno lauke, nelieka kitos galimybės kaip tik priimti ir taikyti kapitalistines rinkos taisykles<sup>81</sup>. Tačiau pagrindinis akcentas šiuo atveju suteikiamas ne rinkos dėsniams, pelno siekimui ir kūrinių komercializavimui savaime, bet minėtų reiškinių pasekoje prastėjančiai ir blogėjančiai meno kūrinių kokybei.

Politiškumas finansavimo temoje reiškiasi ne tik per pagrindinės šios temos reikšmės – įtvirtinto neoliberaliais principais tvarkomo meno ir kultūros finansavimo – kritiką. Medžiagoje, per kurią analizuojamas diskursas, alternatyviai siūloma vertinti ne finansavimą ir jo tvarką, bet pačias menines praktikas ir produktus, keliant klausimą, ar šie yra verti finansavimo. Tokios meno ir kultūros finansavimo vertinimo ir supratimo alternatyvos pristatomos per retoriką, susijusią su finansavimo nevertų kūrinių meno lauke gausa „šiandien paramos menininkams tikrai netrūksta. Tiktai trūksta tos paramos vertų kūrinių“<sup>82</sup>.

Taigi apibendrinant politiškumo raišką ir formavimąsi Lietuvos meno ir kultūros finansavimo temoje, pastebėtina, kad stipriausiai politiškumas atsiskleidžia per šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse veikiančią įtvirtinto finansavimo kritiką. Tačiau jei politiškumas anksčiau nagrinėtoje kultūros politikos temoje reiškiasi labiau per tiesioginę neoliberalizmo, jo vertybių ir funkcionavimo principų kritiką, tai meno ir kultūros finansavimo temoje politiškumą lemiančios opozicinės reikšmės yra labiau atsietos nuo tiesioginio ryšio su neoliberalizmu ir apima projektinio finansavimo kaip vienos iš esamo finansavimo sudedamosios dalies kritiką; neaiškius, netinkamai apibrėžtus finansavimo kriterijus; netinkamą finansavimą skirstančių institucijų veiklą, lėšų tarp

<sup>78</sup> Arūnas Uogintas, „Kultūra nieko negelbsti ir nieko nepateisina“. *Literatūra ir menas*, 2(3503), 2, 2015.

<sup>79</sup> Kreipimasis į kultūros ministrą Šarūną Birutį. *Šiaurės Atėnai*, 6 (1238), 2016.

<sup>80</sup> Stasys Eidrigevičius, „Tarp dviejų knygos meno dešimtmečių“. *Kultūros barai*, 10, 2015.

<sup>81</sup> Pavyzdžiui, aptartą situaciją galima iliustruoti pavyzdžiu iš kino meno srities: „su biudžeto sunkumais susiduriantys kino festivaliai patenka vis didesnėn kino industrijos įtakon ir tampa specifiniais verslo subjektais“ (Linus Vildžiūnas „Roterdamo akcentai“ *7md* 7(1159), 2016).

<sup>82</sup> Vytautas Bikulčius, „Išivaizduokit streikuojantį Balzaką ar Dostojevskį“. *Literatūra ir menas*, 12 (3513), 2015.

meno šakų paskirstymo kritiką. Įvairovės meno ir kultūros finansavimo Lietuvoje vertinimui įneša ir alternatyvos, siūlančios kritikuoti ne finansavimą, o kūrinius, kurie dėl menkos meninės vertės ir prastos kokybės yra neverti finansavimo, taip išplečiant temos vertinimo ir supratimo reikšmių diapazoną bei sustiprinant aptariamą temą politišku.

### 3.3. MENO FUNKCIJA IR PASKIRTIS

Šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse meno funkcija ir paskirtis vertinama ir apibrėžiama labai nevienareikšmiškai – pagrindinė polemika pastebima tarp dviejų dominuojančių reikšmių: pirma, meno kūrinio funkcija vienu ar kitu aspektu siejama su estetika – meno kūrinys turi teikti estetinį pasitenkinimą, dekoruoti, puošti, leisti juo grožėtis; antra, kūrinio paskirtis priešpriešinama estetinei funkcijai arba bent jau neapribojama vien estetine paskirtimi, kalbant apie tam tikrą praktinę, pragmatinę paskirtį, kurią turi išpildyti meninė praktika ar produktas. Analizuojant kaip politiškas reiškiasi meno funkcijos ir paskirties temoje, atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos meno diskurse įtvirtintame kalbėjime ne tik nesutariama, kokia yra pagrindinė meno funkcija – estetine ar neestetine – bet, pripažįstant neestetinę meninių praktikų ir produktų funkciją, Lietuvos meno diskurse pateikiamos tarpusavyje susikertančios alternatyvos, kaip neestetinė meno kūrinio funkcija turėtų būti išpildyta.

Politiškumo savybė, kaip ir minėta, meno paskirties ir funkcijos temoje Lietuvoje stipriausiai reiškiasi per estetinės – dokoracinės, puošybinės – meno kūrinio funkcijos ir šiai funkcijai prieštaraujančios antiestetinės funkcijos konfrontaciją. Tai, jog estetine kūrinio funkcija Lietuvoje išlaiko stiprias pozicijas liudija diskurse plačiai naudojami praktiniai meninių praktikų ir produktų pavyzdžiai (pavyzdžiui, „Krantinės Arkos“ atveju), kai estetinės funkcijos neatliekantys kūriniai pristatomi kaip Lietuvos auditorijai nepriimtini, sukeliantys atmetimo reakciją ar net gyventojų nekenčiamą<sup>83</sup>. Tai sustiprina šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse veikiančias teiginius, kad „sunku įsivaizduoti [meno] objektą be estetikos“<sup>84</sup>, o santykiyje su menine praktika ar produktu svarbus yra „žiūrėjimo, patyrimo malonumas“<sup>85</sup>. Kiekybiniu požiūriu, analizuotoje medžiagoje panašus dėmesys skiriamas ir aptartai estetinei reikšmei oponuojančiai antiestetinei meno kūrinio funkcijai, kai ši funkcija apibrėžiama kaip dėmesio atkreipimas, reikšmių dekonstrukcija, mąstymo skatinimas. Būtent šios dvi meno paskirties reikšmės dalinasi šiuolaikiniame meno diskurse dominuojančią poziciją, kai tam tikruose kontekstuose sustiprėja pirmoji arba antroji meno paskirties samprata.

<sup>83</sup> Agnė Narušytė, „Erdvės trauka“. *7md*, 26 (1136), 2015.

<sup>84</sup> Neringa Černiauskaitė, „Tikrovių neatitikimai. Pokalbis su Ignu Krunglevičium“. *Artnews.lt*, 4, 2016.

<sup>85</sup> Aistė Kisarauskaitė, „Brolio Ermino pasakos“. *Šiaurės Atėnai*, 7(1239), 2016.

Kalbant apie politiškumo raišką ir formavimąsi meno funkcijos ir paskirties temoje, itin svarbus aspektas yra ne tik dviejų dominuojančių reikšmių opozicija ir nuolatinė kalbinėse Lietuvos meno diskurso praktikose veikianti tarpusavio kova, bet ir alternatyvų įvairovė, per kurią apibrėžiama ir Lietuvos meno diskurse pristatoma antiestetinė meno kūrinio funkcija. Nors, analizuojant diskurse įtvirtintas reikšmes, susijusias su neestetine meno kūrinio funkcija, pastebėtina, kad šias reikšmes vienija tvirta estetiškos meno kūrinio paskirties funkcijos kritika: „jei dailės kūrinys nekelia problemos, tai jis virsta paprasčiausia interjero dekoracija“<sup>86</sup>, tačiau kai kurios alternatyvos, apibrėžiančios antiestetinę funkciją, tarpusavyje konfrontuoja.

Meno paskirties politiškumą Lietuvoje sustiprina neestetinės meno funkcijos apibrėžimai, išsiskiriantys į dvi grupes: pirmoji grupė meninėms praktikoms ir produktams suteikia tam tikrą kritinę funkciją, kritinį elementą, o antroji grupė meno paskirtį labiau sieja su tam tikra praktine funkcija, kuriai nebūtinai kritinis elementas. Remiantis Lietuvos meno diskurso analizės duomenimis, meno paskirties Lietuvoje sampratos, susijusios su kritiniu elementu, meno funkciją apibrėžia kaip: maištą („menininkas turi teisę, o gal net pareigą maištauti ir tuo būdu tam tikra prasme taip pat tapti žmonių sielų ganytoju“<sup>87</sup>), dekonstrukciją („struktūros ar objekto ardymas, skaidymas į dalis“<sup>88</sup>), alternatyvaus požiūrio siūlymą („šiuolaikinis menas tarsi pretenduoja į alternatyvų poveikį, siūlydamas svaiginančius regėjimus“<sup>89</sup>), tam tikrų gyvenamosios aplinkos elementų, įvykių, veiksmų, meninių veiklų kvestionavimą („viena iš meno funkcijų juk ir yra kelti klausimus“<sup>90</sup>; „menas turi pasėti nerimą“<sup>91</sup>), provokaciją.

Reikšmės, kurios šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse, siūlo neestetinės meno paskirties apibrėžimus, atmetant kritinio elemento būtinybę, siūlo tokias meno kūrinio funkcijos alternatyvas: menas turi skatinti mąstymą ir diskusiją („menas turi žadinti sąmoningumą ir skatinti atsakomybę“<sup>92</sup>; „menas yra <.> pastanga užmegzti su žiūrovu diskusiją“<sup>93</sup>); atkreipti dėmesį („tikslas – atkreipti paprasto žmogaus žvilgsnį į tai, ko jis pats galbūt nepastebėtų“<sup>94</sup>); formuoti pasaulio supratimą ir konstruoti realybę (per menines veiklas ir meno kūrinius „modeliuojamas

<sup>86</sup> Arūnas Uogintas, „Kultūra nieko negelbsti ir nieko nepateisina“. *Literatūra ir menas*, 2(3503), 2015.

<sup>87</sup> Gintaras Kušlys, „Maištininkas, dar neketinantis išsukti iš savojo kelio“. *Nemunas*, 1-2(937-938), 2015.

<sup>88</sup> Brigita Jurkaitytė, „Griaunanti ir kurianti dekonstrukcija“. *7md*, 1169, 2016.

<sup>89</sup> Odeta Žukauskienė, „Didelis vardas+mažos gudrybės=šiuolaikinio meno bienalė“. *Kultūros barai*, 10, 2015.

<sup>90</sup> Vidas Poškus, „Menas ne visai bažnyčiose“. *Dailė*, II, 2015.

<sup>91</sup> Erika Grigoravičienė, „Charcat“. *7md*, 41(1147), 2015.

<sup>92</sup> Gintaras Kušlys, „Pirštinių dantiraščiai“. *Nemunas*, 952, 2015.

<sup>93</sup> Ainė Jacytė, „Nežinau, kas yra naujas menas“. *Šiaurės Atėnai*, 3(1211), 2015.

<sup>94</sup> Virginija Cibarskaitė, „Apie šiandienos poetus ir poeziją“. *Šiaurės Atėnai*, 22(1230), 2015.

realaus pasaulio vaizdas<sup>95</sup>). Pastebėtina, kad tam tikrais atvejais meno kūriniai priskiriama ir propagandinė funkcija: „šiuolaikinis menas turi kurti konfliktines situacijas <...>, teigdamas aiškia ideologinę poziciją“<sup>96</sup>, kuri, žvelgiant iš kritinės meno paskirties pozicijų, apskritai eliminuoja iš meno kūrinio bet kokią kritinę perspektyvą ir naudoja meno kūrinį ideologinėms reikmėms. Kartu, pavyzdžiui, propagandinė kūrinio funkcijos samprata labai aiškiai iliustruoja temos politiškumą, įkūnydama konfrontaciją su estetinė meno paskirtimi: meno kūrinys matomas ne kaip dekoracijos elementas ar estetinio pasigėrėjimo šaltinis, bet kaip įrankis sąmonei paveikti.

Siekiant atsakyti į klausimą, kodėl meno funkcijos / paskirties temai šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse būdingas politiškumas, reikšminga ir tai, kad Lietuvos atveju meno paskirties supratimas formuojamas ne tik per tam tikrų meninėms praktikomis ir produktais išpildomų funkcijų priskyrimą, bet ir per tam tikrų meno funkcijų netekimą. Funkcijų netekimo aspektas įveda į Lietuvos meno diskurse įtvirtintą kalbėjimą apie meno paskirtį papildomų alternatyvų, kurios sustiprina temos politiškumą. Pavyzdžiui, Lietuvos teatrų atveju manoma, kad „teatras prarado savo kaip socialinio kritiko, kuris padeda suprasti ir keisti pasaulį autoritetą“<sup>97</sup>. Diskurse kalbant apie šiuolaikinį meną, jo funkcijų egzistavimu apskritai abejojame: „ką apie pasaulį, kuriame gyvename, kalba šiuolaikinis menas. <..> nieko nekalba, tik mėgaujasi savimi, nes nustojo kritiškai vertinti tikrovę“<sup>98</sup>.

Lietuvos atvejo analizė atskleidė, kad meno paskirties tema šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse talpina vidinius nesutarimus ir prieštaravimus, kurie, suformuodami meno funkcijos ir paskirties aiškinimo ir supratimo alternatyvas, formuoja ir šios temos politiškumą. Apibendrinant politiškumo formavimąsi ir raišką meno funkcijos ir paskirties temoje, galima išskirti tokį politiškumą formuojančių reikšmių išsidėstymą: šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse vyksta konfrontacija tarp dviejų dominuojančių pozicijų – estetiškos ir neestetinės meno funkcijos, o neestetinės meno funkcijos apibrėžimas taip pat pasižymi tarpusavyje oponuojančių alternatyvų įvairove. Neestetinė meno funkcija Lietuvos atveju siūlo dvi opozicinių reikšmių kryptis: meno kūrinys turi atlikti tam tikrą praktinę funkciją, o ne vien dekoruoti ar teikti estetinį pasigėrėjimą, tačiau vienu atveju meno funkcijai privalomas vienaip ar kitaip išpildomas kritinis elementas, kitu atveju šis elementas matomas kaip nebūtinasis.

<sup>95</sup> Į Kultūros barų anketą atsako Margarita Starkevičiūtė ir Vytautas Daujotis, „Mąstykite kartu“. *Kultūros barai*, 7-8, 2015.

<sup>96</sup> Lina Klusaitė, „Let's go together, arba kas yra Ar Ar“. *Kultūros barai*, 1, 2015.

<sup>97</sup> Patricia Pavis, „Ką naujo duoda ir ką negrįžtamai keičia kultūros globalizacija“. *Kultūros barai*, 4, 2015.

<sup>98</sup> Arūnas Spraunius, „Vienintelės ir nepakartojamos amžinybės serialai“. *Kultūros barai*, 5, 2015.

### 3.4. TRADICINĖS MENO ŠAKOS IR JŲ SANTYKIS SU ŠIUOLAIKINĖMIS MEDIJOMIS

Svarbią vietą šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse užimanti ir politiškumu pasižyminti tema – nusistovėjusių meno šakų (dailė – tapyba, grafika, skulptūra; muzika; teatras; literatūra; kinas) ir naujųjų medijų santykis, konstruojantis reikšmes, apimančias svarstymus apie nusistovėjusių šakų svarbą ir išsidėstymą bei jo pasikeitimus meno lauke, atsiradus naujosioms medijoms ir jų lydimoms naujoms meno formoms / rūšims / raiškos būdams. Šiuo atveju reikšminga atkreipti dėmesį, kad dailės atveju analizuojama tema yra labiau susijusi su ilgą laiką Lietuvos meno lauke dominavusių dailės šakų (tapyba, grafika, skulptūra) padėties kitimu, atsirandant naujoms meninėms praktikoms<sup>99</sup>, o kitų minėtų meno šakų (muzika; teatras; literatūra; kinas) atveju su naujųjų medijų poveikiu, taikymu ar netaikymu šiose meno srityse.

Analizuojant tradicinių meno šakų ir jų ryšių su naujosiomis medijomis politiškumą šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse, dominuojanti reikšmė tradicinių meno šakų hierarchijos, padėties santykyje su naujosiomis medijomis ir moderniomis technologinėmis galimybėmis apibrėžtina kaip tradicinių dailės šakų ir kitų nusistovėjusių meno rūšių svarbos sumažėjimas dėl naujųjų medijų ir jų implikuojamų pokyčių dailės šakų hierarchijoje ir kitų meno rūšių raiškoje. Nusistovėję meno rūšys tradicine savo forma matomos / suprantamos kaip nustumtos arba bent jau bandomos nustumti į meno lauko paraštes, tačiau kartu vis dar labiau suprantamos, labiau vertinamos ir pasiilgtos. „Begalinė nostalgija palaidotai tapybai“<sup>100</sup>, „eksponuoti pasirinkome tik senąsias technikas, kad vėl grįžtume ir žiūrovui parodytume sunkų, kruopštų menininkų rankų darbą“<sup>101</sup> – tokia diskurse vyraujanti retorika patvirtina minėtos reikšmės dominavimą Lietuvoje.

Politiškumo savybė nagrinėjamoje šiuolaikinio meno diskurso Lietuvoje temoje reiškiasi keliais aspektais – siūlomos alternatyvos, teigiančios, kad tradiciniai meno žanrai nepraranda savo svarbos ir pozicijos: „šiuolaikinės lietuvių dailės kontekste prasminga kalbėti ne apie tapybos mirtį, bet apie jos tąšą“<sup>102</sup>, „neįmanoma paskelbti natiurmorto žanro pabaigos“<sup>103</sup>; tarp alternatyvų taip pat ryškėja ir reikšmės, teigiančios, jog konkurencijos tarp senų ir naujų meno rūšių / žanrų / technikų nėra: „vizualinė kultūros disciplina nesiekia nukonkuruoti meno istorijos ar

<sup>99</sup> Pavyzdžiui, instaliacija, performansas, konceptualūs kūriniai, videomenas ir etc.

<sup>100</sup> Jūratė Visockaitė, „Po ketaus dangčiu“. *Literatūra ir menas*, 3528, 2015.

<sup>101</sup> Audronė Meškauskaitė, „Nuo pradžios taško iki tęsinio linijos“. *Nemunas*, 946, 2015.

<sup>102</sup> Kristina Stančienė, „Vyganto Paukštės ir Broniaus Gražio iššūkiai sau“. *Kultūros barai*, 3, 2015.

<sup>103</sup> Remigijus Venckus, „Tapybos ir fotografijos dialogas – iššūkis natiurmorto žanrui“. *Literatūra ir menas*, 2(3550), 2016.

estetikos<sup>104</sup>, o „pastaraisiais dešimtmečiais vykstantys procesai nelabai panašūs į priešpriešos tarp naujo ir seno šablona<sup>105</sup>.

Būtina atkreipti dėmesį, kad, siekiant išsiaiškinti kaip politiškumas reiškiasi tradicinių meno šakų temoje, svarbios yra temos supratimo ir aiškinimo alternatyvos, kvestionuojančios bet koki įmanomą medijų naujumą. Jei tradicinių meno šakų ir naujųjų medijų temą Lietuvos meno lauke mes matome kaip tam tikrą nusistovėjusią simbolinę tvarką, kurios ribose mąstoma „sena“ ir „nauja“ kategorijomis, tai abejojimas medijų naujumu „išbalansuoja“ šią tvarką, sustiprindamas šios temos politiškumą Lietuvos meno diskurse. Abejonė medijų naujumu grindžiama tokio pobūdžio retorika: „medija <..> sukuria naują kokybę, vis dėlto nenutolusią nuo senosios“<sup>106</sup> arba „visos medijos a priori jau yra pasenę“<sup>107</sup>. Taip pat galima identifikuoti alternatyvas, teigiančias, kad nėra svarbu „kūrinius skirstyti pagal medijas“<sup>108</sup> arba akcentuojančias, kad menines praktikas ir produktus vertinti ir hierarchizuoti vertinga tik savo medijos ribose, o ne tarp medijų, pavyzdžiui, „tapyba <..> turi būti sukurta ir vertinama tik savo medijos ribose“<sup>109</sup>.

Analizuojant kodėl aptariamai temai būdingas politiškumas, svarbi ir retorika, šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse akcentuojanti, kad reikia kalbėti ne apie naujųjų medijų poveikį nusistovėjusioms, tradicinėms meno šakoms ar naujų raiškos būdų dominavimą prieš tradicinę, klasikinę raišką, bet apie pokyčius, susijusius su naujosiomis medijomis ir naujomis technologijomis pačių meno šakų ar / ir rūšių viduje. Taip sukuriama tradicinių meno šakų ir naujųjų medijų tarpusavio santykio Lietuvoje aiškinimo alternatyvos, kurios ne priešina senuosius ir naujuosius meninės raiškos būdus, bet siūlo besikeičiančius raiškos būdus vertinti kaip natūralų progresą, pažangą meno šakų viduje. Tokio pobūdžio alternatyvos atsiskleidžia kalbinėse praktikose, susijusiose su tradicinėmis meno šakomis, žanrais: vitražas ir meninis stiklas „išsilaisvino iš ideologinių pančių ir jau seniai nebėra monumentaliosios propagandos įrankis“<sup>110</sup>, dabar vitražas „mažai ką turi su tradiciniu vitražu, bando godžiai sugerti kitų šiuolaikinės dailės sričių formas ir kalbėjimo būdus“<sup>111</sup>, „apie tokius tradicinius spektaklių žanrus kaip komedija, tragedija ir drama jau seniai nebekalba nei teatro kūrėjai, nei kritikai – postmodernizmas smelkiasi

<sup>104</sup> Odeta Žukauskienė, „Vaiduoklių šešėliai: prestižas, privilegijos, dykinėjimo laisvė ir pasekmės kultūrai“. *Kultūros barai*, 3, 2015.

<sup>105</sup> Donatas Katkus, „Naujoji muzika: ką jai reiškia skonis ir ateitis?“. *Kultūros barai*, 6, 2015.

<sup>106</sup> Inga Iwasiow, „Dezorientacija“. *Literatūra ir menas*, 5(3506), 2015.

<sup>107</sup> Kęstutis Šapoka, „Keramika kaip bomba“. *Artnews.lt*, 9, 2015.

<sup>108</sup> Eglė Juocevičiūtė, „4 ir 4“. *7md*, 23(1175), 2016.

<sup>109</sup> Darius Januševičius, „Tos pačios kultūros tinkle“. *7md*, 8(1160), 2016.

<sup>110</sup> Kristina Stančienė, „Švytintys, pjaunantys dūžtantys“. *Kultūros barai*, 5, 2015.

<sup>111</sup> Ten pat.

ir į tokias smulkmenas<sup>112</sup>, „šiuolaikinė keramika jau yra menas be ribų“<sup>113</sup>; „lietuviška tekstilė visiškai išsilaisvino iš taikomojo meno apibrėžimo ir tapo viena dinamiškiausių šiuolaikinio meno šakų, taip pat ieškanti konceptualumo, tarpdiscipliniškumo ir neįprastų formų“<sup>114</sup>. Greta šios alternatyvų krypties įtvirtintos reikšmės, teigiančios, jog šiuolaikiniam meno laukui būdingas tarpdiscipliniškumas ir skirtingų (tiek medijos, tiek technikos ar naudojamų technologijų prasme) meno rūšių, žanrų maišymasis tarpusavyje: „šiandien kalbant apie menų samplaiką ir ribų tarp rūšių nykimą“<sup>115</sup>, menui dabar būdingas hibridiškumas<sup>116</sup> – „tarpdisciplininiame mene jau tapo privalu nepaisyti vieno ir kito žanro taisyklių, normalu drąsiai atmesti arba perkonstruoti anksčiau vyravusias“<sup>117</sup>. Pastebėtina, kad tarpdiscipliniškumui šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse skiriama itin daug dėmesio: skirčių tarp tradicinių meno šakų ir technikų bei naujųjų medijų ir jų siūlomų naujų meninės raiškos būdų nykimas išbalansuoja įtvirtintą meno rūšių hierarchiją ir kvestionuoja naujųjų ir senųjų meninės raiškos būdų skirtį, taip sustiprinant aptariamą temą politišku. Remiantis šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso analize, galima daryti prielaidą, kad netolimoje ateityje tarpdiscipliniškumas tradicinių meno šakų ir jų santykio su šiuolaikinėmis medijomis temoje gali užimti dominuojančią poziciją.

Pabrėžtina ir tai, jog politišku sustiprina ir diskurse cirkuliuojančios dvi tarpusavyje oponuojančių reikšmių grupės: naujųjų medijų ir jų sąlygojamų naujų meninių praktikų ir produktų technikų išryškinimas, jų pažangos akcentavimas ir iškėlimas į poziciją, pirmaujančią prieš tradicines technikas ir raiškos priemones bei jų pagalba kuriamas meno rūšis, žanrus, ir šiai pozicijai oponuojanti naujųjų medijų ir jų nulemtų pokyčių meno žanruose, rūšyse kritika. Pirmoji reikšmių kryptis diskurse pristatoma retorika, teigiančia, kad naujosios medijos ir naujosios technologijos veržiasi į visas šiuolaikinio meno sritis, todėl „menas negali atsiriboti nuo naujųjų technologijų ir komunikacijos sistemų“<sup>118</sup>, ši retorika sustiprinama naujų technologijų atveriamų galimybių, teigiamo jų poveikio pristatymu ir tokiaime kontekste susilpnėjančiais ankstesnių technikų bruožais, pajėgumais: pavyzdžiui, „fotografijos galia plečiasi ir atveria naujas vizualines kultūros teritorijas“<sup>119</sup>, todėl „seniai praėjo laikas, kai buvo galima tapyti peizažus ir juose atrasti

<sup>112</sup> Giedrė Jankevičiūtė, „Menininkas ir jo laikas“. *7md*, 4(1110), 2015.

<sup>113</sup> Lijana Šatavičiūtė, „Pavasarinė keramikos būseną“. *Literatūra ir menas*, 16-17 (3564-3565), 2016.

<sup>114</sup> Karolina Tomkevičiūtė, „Lietuviškos tekstilės absoliutas“. *7md*, 10(1116), 2015.

<sup>115</sup> Evelina Januškaitė, „Konteksto dėmesys stiklo mene“. *7md*, 7(1159), 2016.

<sup>116</sup> Patricia Pavis, „Ką naujo duoda ir ką negrįžtamai keičia kultūros globalizacija“. *Kultūros barai*, 4, 2015.

<sup>117</sup> Remigijus Venckus, „Tapybos ir fotografijos dialogas – iššūkis natiurmorto žanrui“. *Literatūra ir menas*, 2(3550), 2016.

<sup>118</sup> Odeta Žukauskienė, „Didelis vardas+mažos gudrybės=šiuolaikinio meno bienalė“. *Kultūros barai*, 10, 2015.

<sup>119</sup> Odeta Žukauskienė, „Fotografuoti muziejuje – nauja kultūrinės veiklos forma“. *Kultūros barai*, 4, 2015.



pasaulį. Fotografijos ir videomeno tikslumas atvėrė naujas suvokimo galimybes<sup>120</sup>. Opozicinė reikšmių grupė formuojama per šiuolaikinio meno kritiką, kurią išprovokuoja šiuolaikiniame mene plačiai taikomos naujos technikos ir technologijos, dėl kurių meninės praktikos ir produktai netenka prasmės, prasmingo ir vertingo turinio: „kai kurie šiuolaikinio meno darbai tokie banalūs, kad jų potekstės suprantamos net tingiam protui“<sup>121</sup>, technologijų akumuliuojamas naratyvų dauginimasis jau beveik nepadoriai rodo, kad kiekybė, variantų skaičius galų gale devalvuoja bet ką, turinys šiuo atžvilgiu irgi nėra išimtis<sup>122</sup>, o „nenustačius santykio su technologine revoliucija, didžiosios dalies šalies šiuolaikinio meno „aktualumas“ gali būti tik įsivaizduojamas“<sup>123</sup>.

Tradicinių meno šakų ir jų santykio su naujosiomis medijomis politiškumą šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse formuoja dominuojančiai reikšmei, apibrėžiamai kaip tradicinių dailės šakų ir kitų nusistovėjusių meno rūšių svarbos sumažėjimas dėl naujųjų medijų ir jų sukuriamų naujų raiškos galimybių, oponuojančios pozicijos. Įtvirtintai reikšmei oponuojančios pozicijos apima retoriką, susijusią su pastovia ir nekintančia tradicinių žanrų ir raiškos būdų reikšme, naujųjų medijų iškėlimu ir jų sukuriamų galimybių pirmavimu prieš tradicinius raiškos būdus, tarpdiscipliniškumu ir jo formuojamo skirčių tarp senų ir naujų, tradicinių ir modernių meno žanrų, raiškos būdų nykimo. Politiškumas sustiprinamas ir per kalbėjimą apie naujųjų medijų veikimą tradicinių meno rūšių, žanrų viduje, kuris pristatomas kaip natūrali ir neišvengiama, todėl nei teigiamai, nei neigiamai nevertinama naujai atsirandančių medijų įtaka seniesiems raiškos būdams.

### 3.5. LYTIŠKUMAS IR MOTERS PADĖTIES MENO LAUKE KVESTIONAVIMAS

Šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso analizė išryškino, kad lyties ir lytiškumo tema nėra aktyviai ir drąsiai nagrinėjama šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse. Tačiau dokumentuose, per kuriuos analizuojamas diskursas, įtvirtinta retorika, kai greta žodžio „menininkų“ ar „menotyrininkų“ demonstratyviai pateikiami moteriškosios giminės naudojamų žodžių variantai (atitinkamai „meninink(i)ų“, „menotyrinink(i)ų“ bei išskirtinis dėmesys meninėms praktikoms (nors ir retoms), susijusioms su lyties vaidmeniu ir samprata meno lauke, atskleidžia šios temos problematiškumą ir jos aiškinimų įvairovę, leidžiančią lyties temai Lietuvos meno diskurse priskirti politiškumo savybę.

<sup>120</sup> Audronė Meškauskaitė, „Kvepiantis ledas“. *Nemunas*, 1(961), 2016.

<sup>121</sup> Odeta Žukauskienė, „Didelis vardas+mažos gudrybės=šiuolaikinio meno bienalė“. *Kultūros barai*, 10, 2015.

<sup>122</sup> Arūnas Spraunius, „Vienintelės ir nepakartojamos amžinybės serialai“. *Kultūros barai*, 5, 2015.

<sup>123</sup> Kostas Gaitanži, „Tampant niekuo – mašininio meno link“. *Šiaurės Atėnai*, 21(1229), 2015.

Dominuojanti lytiškumo temos reikšmė, pristato poziciją, jog nors moterų ir vyrų teisės formaliai yra lygios, Lietuvos meno lauke vis dar vyrauja patriarchalinė sankloda, varžanti, ribojanti pilnavertę moterų veiklą – moterų galimybės veikti ribojamos, jos veikia tarsi antrajame plane. Retoriniu požiūriu, minėta reikšmė įtvirtinama tiek itin radikaliais pasisakymais, aptinkamais diskurso tyrime, pavyzdžiui, „moters nematomumas viešojoje erdvėje toks įprastas, kad net nematomas“<sup>124</sup> arba „Lietuvos menininkėms tarptautinės mados negalioja – pas mus paviljonus gauna tik vyrai“<sup>125</sup>; tiek nuosaikesnėmis pozicijomis, pavyzdžiui, „vyrai poezijoje vėl, tradiciškai, stipresni“<sup>126</sup>. Dominuojančią poziciją aptariamoje temoje iliustruoja ir meninės praktikos, ypač grupės „Cooltūristės“ veikla, kuri nors ir nėra itin aktyvi – grupė veikia periodiškai, susiburdama tam tikroms veikloms įgyvendinti, tačiau medžiagoje, per kurią analizuojamas diskursas, išryškėja gana stipriai. Pavyzdžiui, „Cooltūristės“, besiruošdamos parodai „Šuolis iš savęs: menininko identitetas“, skaičiavo Lietuvos Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatus, o esamus rezultatus apibrėžė kaip „Nacionalines vyrų premijas“. Ši grupė savo veikloje taip pat taiko strategijas, kurių pagalba siekia atimti Lietuvoje patriarchalinę sistemą įtvirtinančių institucijų ir paminklų galią, transformuojant ją į naujus, moterims palankius ženklus<sup>127</sup>.

Kalbinė praktika, kai greta meno lauko veikėjų vyriškųjų giminių pavadinimų demonstratyviai pateikiamos moteriškos giminės formos arba konkrečiais atvejais (jei, pavyzdžiui, kalbama apie moters-menininkės parodą, moters-kuratorės darbą, moters-menotyrininkės veiklą ir etc.) naudojamos tik moteriškosios giminės formos, išreiškia tam tikrą opoziciją dominuojančiai reikšmei ir jos kvestionavimą, per kurį lytiškumo tema įgyja politiško savybę. Šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse formuojasi alternatyvos, siūlančios kritiškai žiūrėti į pristatomą subordinuotą moterų poziciją, teigiančios, kad moterų padėtis ir galimybės iš tiesų nėra nuvertintos, ir netiesioginiais būdais kvestionuojančios Lietuvos meno lauke egzistuojantį moterų nepasitenkinimą savo padėtimi.

Analizuojant kaip politiškas reiškiasi Lietuvos meno diskurso lyties temoje, svarbu atsižvelgti į tariamai nuvertintai moters padėčiai oponuojančias reikšmes. Lytiškumo temos politiškas sustiprinamas įvedant alternatyvas, per kurias Lietuvos meno lauke fiksuojamas moterų padėties gerėjimas, moterų-kūrėjų ir moterų-meno tyrėjų / komentatorių pozicijų stiprinimas. Šias reikšmes iliustruoja palyginimai su ankstesniais periodais ir aktyvėjančia produktyvia moterų veikla meno lauke: akcentuojama, kad anksčiau „moterims likdavo vietos

<sup>124</sup> Laima Kreivytė, „Moterys ir vyrai Lietuvos kultūroje po 20 metų“. *Literatūra ir menas*, 1(3549), 2016.

<sup>125</sup> Laima Kreivytė, „Ant liežuvio“. *Literatūra ir menas*, 20(3521), 2015.

<sup>126</sup> Informacija apie leidinį „Literatūrinės Vilniaus Slinktys 2015“. *Literatūra ir menas*, 29(3530), 2015.

<sup>127</sup> Agnė Narušytė, „Meno protestas, arba kas yra Cooltūristės?“. *Dailė*, I, 2015.

nebent kaip objektams<sup>128</sup>, o dabar, pavyzdžiui, tarp fantastinės literatūros jaunimui kūrėjų ne tik dominuoja, bet tvirtas pozicijas užima būtent moterys.

Atkreiptinas dėmesys, kad lytiškumo temos šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse politiškumui itin reikšminos pozicijos lytiškumo kontekste kalbančios ne tik vyro ir moters kategorijomis. Šios reikšmės išplečia lyties, o kartu ir moters bei vyro vaidmens suvokimą Lietuvos meno diskurse ir sukuria alternatyvius šios temos aiškinimo bei supratimo būdus, kurie leidžia abejoti tradicinėmis ir ilgą laiką Lietuvos kontekste dominavusiomis „vyro“ ir „moters“ kategorijomis, taip sustiprinant lyties temos politiškumą. Per LGBT festivalio „Kreivės“ pristatymą ir komentavimą, dėmesį filmams, nagrinėjantiems homoseksualumą<sup>129</sup> bandoma plėsti reikšmių, susijusių su lytiškumu turinį, atskleidžiant, kad „žmonių būna įvairesnių, ne tik standartiniai vyras ir moteris“<sup>130</sup>. Pastebėtina, kad naujos sąvokos, susijusios su lyties samprata, Lietuvos meno diskurse įprastai įvedamos per praktinius pavyzdžius: dėmesys sutelkiamas į meninių praktikų ir produktų ar meno renginių, festivalių atvejus, realiai Lietuvoje egzistuojančias problemines situacijas<sup>131</sup>, o ne kalbėjimą apie lytiškumą ir jo suvokimo pokyčius vien retoriniame lygmenyje.

Verta atkreipti dėmesį, kad pastangos plėsti ir atnaujinti žodyną, susijusį su lyties samprata, šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse taip pat susilaukia ir kritikos. Analizės medžiagoje atsiskleidžia ir pozicijos, teigiančios, kad lyties, seksualumo, homoseksualumo nagrinėjimas meno lauke vis dar priskiriamas tabu sričiai: „pamažu kyla balsai apie tos pačios lyties civilinės partnerystės įteisinimą, net santuoką. Politikai ir apžvalgininkai susiėmę už galvų: dar per anksti, nesubrendome“<sup>132</sup>. Su šia reikšmių kryptimi susišaukia reikšmės, kurios palaiko radikalesnę alternatyvą, teigiančią, kad lytiškumo sampratos plėtra, moters kaip subjekto iškėlimas, bandymas išplėsti mąstymą apie lytis už binarinės vyras moteris opozicijos yra netinkamas, nepriimtinas, žalingas ir prieštaraujantis tradicinei šeimos ir lyties sampratai: „genderizmas kertasi su visomis religinėmis vertybėmis“<sup>133</sup>.

Analizuojant kaip politiškumas reiškiasi lytiškumo temoje ir atsakant į klausimą, kodėl šiai temai šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse būdingas politiškumas, svarbu atsižvelgti ne tik į diskurse dominuojančią subordinuotos moters pozicijos sampratą ir jai oponuojančias ar ją kvestionuojančias reikšmes. Lytiškumo temos aiškinimo ir vertinimo alternatyvos, per kurias

<sup>128</sup> Katja Huru, „Nauji karalienės drabužiai: naujos herojės jaunimo literatūroje“. *Literatūra ir menas*, 4(3505), 2015.

<sup>129</sup> Vieni iš ryškesnių pavyzdžių, „Danų mergina“, „Sangailės vasara“.

<sup>130</sup> Agnė Narušytė, „Meno protestas, arba kas yra Cooltūristės?“. *Dailė*, 1, 2015.

<sup>131</sup> Pavyzdžiui, menkas dėmesys lyčių studijoms ir jo pasekmės.

<sup>132</sup> Linas Žigelytė, „Elektra, vaivorykštė, alkis“. *Šiaurės Atėnai*, 13 (1221), 2015.

<sup>133</sup> Vytautas Rubavičius, „Vakarų civilizacijai – vaikų lytinės energijos?“. *Metai*, 4, 2015.

siekama išplėsti tradicinę lyties sampratą, abejonės, ar Lietuvos visuomenė tokiai plėtrai pasiruošusi ir net šios plėtros kritika įrodo, kad lytiškumo temai šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse būdinga aiškinimų ir vertinimų įvairovė, suformuojanti šios temos politiškumą.

### 3.6. VIEŠOSIOS ERDVĖS IR JŲ UŽPILDYMO RAIŠKA

Kaip suprasti ir apibrėžti, kas yra viešoji erdvė? Kaip turime užpildyti Lietuvos miestų ir miestelių aikštes, skverus, gatves ir skersgatvius ar kitas viešąsias erdves? Galiausiai, kas turėtų nuspręsti viešųjų erdvių ir jų užpildymo likimą? Tai klausimai itin aktyviai keliami ir svarstomi šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse. Įvairūs atsakymai į šiuos ir kitus su viešosiomis erdvėmis Lietuvoje susijusius klausimus bei plačios viešųjų erdvių aiškinimo ir vertinimo alternatyvos leidžia teigti, jog viešųjų erdvių temai Lietuvos atveju būdingas politiškumas. Analizuojant kaip politiškumas reiškiasi viešųjų erdvių temoje, svarbu akcentuoti, kad ši tema persidengia su viešųjų erdvių užpildymo klausimu, todėl politiškumo šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse analizėje viešųjų erdvių ir jų užpildymo temos bus nagrinėjamos kartu, atskleidžiant tiek temų sąlyčio taškus, tiek reikšmes, dėl kurių viešųjų erdvių ir jų užpildymo tema tampa politiška.

Remiantis medžiaga, per kurią analizuojamas Lietuvos atvejas, galima teigti, jog pagrindinė diskurse dominuojanti viešųjų erdvių aiškinimo ir apibrėžimo reikšmė yra susijusi su viešosios erdvės, kaip įpaminklintos vietos, kurioje siekiama pagerbti ir išsaugoti prisiminimus / atmintį apie tam tikrus visuomenės veikėjus ar įvykius, supratimu. Lietuvos meno diskurse aktyviai nagrinėjama ir komentuojama viešųjų erdvių įpaminklinimo praktika, o viešųjų erdvių kaip įpaminklintų vietų, skirtų išsaugoti atsiminimus, prisiminus, aiškinimo dominavimą liudija aktyviai pasikartojanti retorika apie „didelį skulptūrų ir paminklų kilimo tempą“<sup>134</sup> bei diskurso analizės medžiagoje atskleidžiamos diskusijos dėl viešųjų erdvių, kuriose įpaminklinimui alternatyvus viešųjų erdvių supratimas ir / ar užpildymas, į diskursą įvedamas kaip naujas ir esamai padėčiai alternatyvus reiškinys.

Analizuojant, kodėl viešųjų erdvių temai Lietuvoje būdingas politiškumas, svarbu atkreipti dėmesį į įpaminklintos viešosios erdvės sampratą pateikiamas alternatyvas. Šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse pateikiami tokie alternatyvūs viešųjų erdvių aiškinimai: viešoji erdvė suprantama kaip valdančiųjų ir dominuojančiųjų grupių galios raiškos vieta – čia pristatomas labiau (labiausiai) elitinis ir privilegijuotas naratyvas nei kiti<sup>135</sup>; siūloma viešąją erdvę

<sup>134</sup> Rita Repšienė, „Kultūra tarp akcijų ir distribucijų: atradimų džiaugsmas“. *Kultūros barai*, 10, 2015.

<sup>135</sup> Kęstutis Šapoka, „Sala“. *Literatūra ir menas*, 14(3515), 2015.

suprati kaip nemalonių susikirtimų erdvę, kurioje galima „tapti, išeiti iš savęs“<sup>136</sup> ir kuri yra „pritaikyta skirtingoms žmonių grupėms, jų poreikiams“<sup>137</sup>; (remiantis, pavyzdžiui, Šnipiškių atveju) siūloma viešosios erdvės kaip vietos, kurioje galima spręsti lokalias, bendruomenines problemas, aiškinimo alternatyva. Šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse veikiančios viešųjų erdvių aiškinimo alternatyvos, įprastai apima ir tam tikrą viešajai erdvei priskiriamą funkciją. Kuri neretai kritikuoja viešosios erdvės įpaminklinimą. Tokiu būdu oponuojama viešųjų erdvių kaip įpaminklintų vietų sampratai, išryškinant šios temos politiškumą šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse.

Alternatyvios reikšmės, sustiprinančios viešųjų erdvių temos politiškumą, diskurse reiškiasi ir per esamo viešųjų erdvių organizavimo kritiką: „gal geriau statykime paminklus savo sąmonėje“<sup>138</sup>, „viešajai erdvei springstant naujuoju ties Nacionaline filharmonija pastatysimu Basanavičiumi <..> Kiek dar iškils nereikalingų skulptūrų“<sup>139</sup>. O kartu ir per viešųjų erdvių komercializavimą, kai viešosios erdvės dėl tam tikrų įtvirtintų jų valdymo ir organizavimo praktikų tampa komercine erdve: „privatizuotos ir ilgam išnuomos viešosios erdvės tapo komercinių manipuliacijų objektu“<sup>140</sup>. Lietuvos meno diskurse įtvirtinta kritika esamai viešųjų erdvių sampratai ir siūlomos alternatyvos, esama viešųjų erdvių organizavimo kritika diskurso lygmenyje griaua įtvirtintą ir nusistovėjusią viešųjų erdvių supratimo ir valdymo tvarką, tokiu būdu sukuriant šios temos politiškumą.

Analizuojant, kaip viešųjų erdvių temoje išsidėsto temos politiškumą formuojančios reikšmės, svarbu atsižvelgti ir į sprendimų priėmimo aspektą. Šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse aktyviai nagrinėjamas klausimas, kas turėtų spręsti kaip tvarkyti, organizuoti, užpildyti viešąsias erdves. Lietuvoje dominuojanti reikšmė – šiuos klausimus sprendžia valdantieji, tai yra, priklausomai nuo konteksto, savivaldybės<sup>141</sup>, vyriausybės, seimo ar kitų valdžios institucijų atstovai, darbo grupės, sprendimų legitimavimui pasitelkiančios ekspertų pagalbą. Temos politiškumą Lietuvos atveju sustiprina platus alternatyvių viešųjų erdvių „organizatorių“, sprendimų priėmėjų diapazonas: kaip galimi sprendimų priėmėjų ir viešųjų erdvių organizatoriai apibrėžiami urbanistai, architektai, intelektualai, nekilnojamo kultūros paveldo vertinimo Taryba, mokesčių mokėtojai, paprasti žmonės – visuomenė. Labiausiai su įtvirtintais sprendimų priėmėjais – valdžios

<sup>136</sup> Tomas Marcinkevičius, „Trys susikirtimai apie viešąją ir bendrąją erdvę“. *Šiaurės Atėnai*, 12(1220), 2015.

<sup>137</sup> Gabrielė Dambrauskaitė, „Spalvotos sienos, arba festivalis priklauso mums“. *Nemunas*, 950, 2015.

<sup>138</sup> Rita Repšienė, „Kultūra tarp akcijų ir distribucijų: atradimų džiaugsmas“. *Kultūros barai*, 10, 2015.

<sup>139</sup> Andrius Jakučiūnas, „Kaip iš tikrųjų reikia vadinti knygas“. *Šiaurės Atėnai*, 20(1228), 2015.

<sup>140</sup> Albertas Lamanauskas, „Šiuolaikinė liberalizmo diktatūra ir aplinkos kūryba“. *Kultūros barai*, 4, 2015.

<sup>141</sup> Medžiagoje, per kurią tiriamas diskursas, savivaldybės atstovų veikla aktyviai įtvirtinama per Žaliojo tilto skulptūrų nukėlimo atvejį.

institucijų atstovais – konfrontuoja šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse vis svarbesne viešųjų erdvių valdymo dalimi laikoma visuomenė: „kultūros paveldas yra viešas interesas ir būtina į lemiamus procesus įtraukti visuomenę“<sup>142</sup>.

Įpaminklintų viešųjų erdvių samprata, kai atminimas, prisiminimas išsaugomas per tam tikro paminklo, statulos, monumento – kaip meno kūrinio – įvietinimą tam tikroje erdvėje, yra neatsiejama nuo viešųjų erdvių užpildymo ir užpildymo raiškos klausimo. Dėl nevienareikšmio vertinimo ir šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse įtvirtintų alternatyvų įvairovės viešųjų erdvių užpildymo ir užpildymo raiškos klausimas sustiprina viešųjų erdvių temos politiškumą. Dominuojanti viešųjų erdvių užpildymo reikšmė – viešosios erdvės pagal reikšmingų kultūrinių, istorinių, tautinių momentų įpaminklinimo logiką užpildomos skulptūromis. Tai liudija Lietuvos meno diskurse dažnai ir plačiai aptariamoms praktikoms, kai minint reikšmingas progas, viešosiose erdvėse dideliais tempais statomos, restauruojamos skulptūros. Kadangi viešųjų erdvių užpildymo tema susijusi su šių erdvių užpildymo raiška, svarbu paminėti, kad dominuojanti viešųjų erdvių užpildymo samprata apima tradicinę, modernistinės skulptūros raišką: „meną viešojoje erdvėje vis dar veikia tarpukario tradicija, modernistinis skulptūros tik kaip objekto, o ne idėjos išreiškimo būdo suvokimas“<sup>143</sup>. Tokios meninės raiškos dominavimą viešosiose erdvėse patvirtina ir diskurse veikiantis kalbėjimas apie neigiamas visuomenės reakcijas į konceptualaus pobūdžio meninių praktikų<sup>144</sup> atsiradimą viešosiose erdvėse, panieką konceptualių meninių praktikų ir produktų atžvilgiu ar net jų atmetimą.

Politiškumas, analizuojant viešųjų erdvių užpildymo raiškos klausimą, sustiprėja per esamai skulptūrų, monumentų, paminklų raiškai oponuojančias alternatyvas, per kurias neretai siekiama atsiskirti nuo materialios meninės raiškos praktikų. Viešoji erdvė Lietuvos meno diskurso siūlomose alternatyvose apibrėžiama kaip vieta, skirta bendrauti ir veikti įvairių pažiūrų žmonėms – šiuo atveju viešųjų erdvių užpildymui suteikiant socializacijos funkciją; viešosios erdvės turėtų būti užpildytos naujomis meninėmis formoms ar meninėmis praktikomis, kurios viešąsias erdves atgaivina; diskurse taip pat cirkuliuoja reikšmė, kaip alternatyvą aptariamų erdvių užpildymui naudoti tuštumą: „tuštuma įpaminklina atmintį <..> erdvė be skulptūrų nepanaikina atmintyje esančių ženklų“<sup>145</sup>. Svarbu atkreipti dėmesį, kad diskurse sutinkama ir retorika, per kurią viešosios erdvės ir jų užpildymo raiška suprantama, kaip protesto erdvė: „Menas viešosiose erdvėse veikia

<sup>142</sup> Rimantas Gečas, „Kada nors mums bus gėda“. *Kultūros barai*, 3, 2015.

<sup>143</sup> Karolina Dačkutė, Vaida Steponovaitė, „I diskusiją apie šiuolaikinės skulptūros procesus „Kaune ir Vilniuje“. *Literatūra ir menas*, 5(3553), 2016.

<sup>144</sup> Gatvės menas, grafiti, „Krantinės Arka“ ir etc.

<sup>145</sup> Agnė Alijauskaitė, „Tuštuma kaip monumento fragmentas“. *Šiaurės Atėnai*, 9 (1217), 2015.

kaip atsvara galerijų ir muziejų įrėmintam menui<sup>146</sup>, o kartu „glaudžiai siejasi su meno institucijų kritika“<sup>147</sup>. Tokiomis alternatyvomis siekiama sugriauti esamą viešųjų erdvių užpildymo ir užpildymo raiškos balansą, siūlant naudoti tradiciniam menui ir tradicinei meninei raiškai priešingus viešųjų erdvių užpildymo metodus.

Kritika esamai, dominuojančiai viešųjų erdvių užpildymo raiškai šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse taip pat išreiškiama per neigiamą viešosios erdvės įvietintų meninių praktikų vertinimą. Remiantis diskurso analize, esama viešųjų erdvių užpildymo raiška neretai apibūdinama tokio pobūdžio retorika: „kraujuojantys skulptūriniai objektai“<sup>148</sup>; „miestuose dygsta kičinės skulptūros, primenančios Disneilandą“<sup>149</sup>, o esamos pastangos užpildyti viešąsias erdves apibrėžiamos kaip nesėkmingos ir skurdžios.

Apibendrinant verta pastebėti, kad viešųjų erdvių ir jų užpildymo temų politiškas šiuolaikiniame meno diskurse yra išskirtinai susijęs ir suaktyvintas dėl Žaliojo tilto skulptūrų nukėlimo ir su juo susijusios retorikos. Žaliojo tilto skulptūrų ir jų vertinimo klausimas sukuria situaciją, kai konkretus viešųjų erdvių ir jų užpildymo atvejas įgyja politiško savybę per alternatyvių reikšmių dominuojančiai reikšmei – skulptūrų nukėlimui – sukūrimą. Šio atvejo nagrinėjimas šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse išsiplečia iš vieno konkretaus atvejo į viešųjų erdvių ir jų užpildymo bei užpildymo raiškos temų bendrąją prasme suaktyvėjimą, kai alternatyvų esamam viešųjų erdvių, viešųjų erdvių užpildymo ir jo raiškos supratimui susiformavimas ir akcentavimas leidžia šiai temai šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse priskirti politiško savybę.

### 3.7. ISTORINĖ ATMINTIS IR JOS ĮPRASMINIMAS

Šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse greta viešųjų erdvių ir jų organizavo bei užpildymo temos vystoma istorinės atminties tema, kuri dėl aktyvių šios temos ribose vykstančių diskusijų pasižymi politišku. Nors, kiekybiniu požiūriu, istorinės atminties tema diskurse neužima itin daug vietos, skirtingas jos vertinimas, siūlomos skirtingos supratimo ir istorinės atminties „įkūnijimo“, įprasminimo alternatyvos išryškina istorinės atminties politišumą.

Diskurso analizė leidžia teigti, jog dominuojanti istorinės atminties supratimo reikšmė yra anksčiau nusistovėjusi, kurį laiką nekvestionuota ir susijusi su istorine atmintimi kaip tam tikru paveldu, materialiais paveldo objektais, kurie skirti pagerbti tam tikrus įvykius, asmenis, datas,

<sup>146</sup> Bartė Kuo, „Vidaus ir išorės paradoksai“. *Literatūra ir menas*, 8(3556), 2016.

<sup>147</sup> Dovilė Stirblytė, „Kūrybiškumas pagal Morfai arba apie stumbrus, mamutus ir dideles piktybines karpas“. *Artnews.lt*, 5, 2015.

<sup>148</sup> Kęstutis Šapoka, „Sala“. *Literatūra ir menas*, 14(3515), 2015.

<sup>149</sup> Valdas Kančiauskas, „Sostinės Žaliojo tilto šmėklos“. *Kultūra barai*, 1, 2015.

istorinius periodus, taip išsaugant istorinių, praeities įvykių, asmenų, datų, istorinių periodų prisiminimą. Tai patvirtina diskurse įtvirtintas kalbėjimas apie istorinės atminties objektus – monumentus, skulptūras, architektūros paminklus, sakralinius objektus, kaip tam tikrus statiškus, materialius istorinės atminties objektus. Būtent aplink šią poziciją šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse ir vystoma polemika, susijusi su istorinės atminties puoselėjimu, funkcionavimu, įprasminimu. Tyrimo medžiaga leidžia daryti prielaidą, kad kurį laiką tokia istorinės atminties samprata nebuvo kvestionuojama, o alternatyvių sampratų kūrimas prasidėjo paskutiniaisiais metais ir nemaža dalimi buvo paskatintas viešųjų erdvių ir istorinės atminties temas atgaivinusio bei į viešąją erdvę iškėlusio Žaliojo tilto skulptūrų atveju.

Politiškumas istorinės atminties temoje, visų pirma, formuojasi per istorinės atminties reikšmės ir dėmesio jai kvestionavimą. Analizuojant, kaip istorinės atminties temoje Lietuvos meno diskurse reiškiasi poliškumas, reikšminga atkreipti dėmesį į istorinės atminties reikšmės ir jos vertinimo alternatyvas: alternatyvų diapazonas gana platus, pradedant nuo retorikos, teigiančios, kad istorinei atminčiai skiriama pernelyg mažai dėmesio („visuotinai privaloma kolektyvinė amnezija“<sup>150</sup>), per istorinės atminties puoselėjimo pavyzdžius pereinant prie meninių praktikų ir produktų, susijusių su tam tikrais istoriniais įvykiais, veikėjais, periodais, gausos, kaip pakankamo ar tam tikrais atvejais net perteklinio dėmesio istorinei atminčiai. Nesutarimas, kaip yra puoselėjama istorinė atmintis, kokia jos vieta ir kiek vietos ji užima meno diskurse formuoja šios temos politiškumą šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso kontekste.

Politiškumas itin sustiprinamas per istorinės atminties funkciją Lietuvoje nagrinėjančias alternatyvas. Jei diskurse dominuojanti ir, panašu, jog kurį laiką nekvestionuota reikšmė per praktinius pavyzdžius įtvirtina poziciją, kad per tam tikrą materialią ir įprastu atveju statišką formą istorinė atmintis turi pagerbti praeities įvykius, asmenis, istorinius periodus ir etc., tai diskurse aptinkamos alternatyvos, susijusios su atminties ir patirties tarpusavio santykiu; istorinės atminties funkcija, kai per tam tikrų skaudžių, trauminių įvykių atsiminimą išvengiama analogiškų situacijų: „tokie objektai tiesiog privalomai būtini, kad sunkus istorinis periodas nebūtų pamirštas ir vėl pakartotas“<sup>151</sup>; atminties kaip istorinio teisingumo liudijimo funkcija. Pabrėžtina ir tai, jog politiškumui reikšmingos ir pozicijos, kurios oponuoja reprezentacinėms istorinės atminties funkcijoms, akcentuojant alternatyvas, suteikiančias istorinei atminčiai produktyvų elementą: istorinė atmintis suvokiama kaip tapatybės formavimosi dalis, „tautos savasties pagrindas“<sup>152</sup>,

<sup>150</sup> Ramūnas Trimakas, „Sektos stabų iškraustymo klausimu“. *7md*, 32(1138), 2015.

<sup>151</sup> Kristupas Šepkus, „Trumpai ir piktai apie Žaliąjį tiltą“. *Kultūros barai*, 2, 2015.

<sup>152</sup> Rimantas Gučas, „Corruptissima Res Publica Plurimae Leges“. *Kultūros barai*, 12, 2015.



pilietinės visuomenės ir tautinės savasties pagrindas<sup>153</sup>. Akcentuotina ir alternatyvių istorinės atminties funkcijų kryptis, per kurią istorinė atmintis apibrėžiama kaip įrankis, leidžiantis išsilaisvinti nuo trauminės naštos ir suprasti universalią jos reikšmę<sup>154</sup>.

Siekiant pagrįsti, kodėl istorinės atminties temai šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse būdingas politiškumas, svarbu išanalizuoti diskurse keliamą istorinės atminties įprasminimo klausimą. Analizuojamoje medžiagoje formuojasi skirtingos ir tam tikrais atvejais net tarpusavyje oponuojančios istorinės atminties įprasminimo alternatyvos: skirtingi įprasminimo, atminties „įkūnijimo“ būdai atskleidžia skirtingą atminties supratimą ir skirtingas istorinės atminties funkcijas. Diskurse išryškėjančios alternatyvos apima tiek materialius, tiek nematerialius istorinės atminties įprasminimo būdus: egzistuoja alternatyvų kryptis, kai istorinę atmintį siūloma puoselėti dinamiškomis, interaktyviomis formomis, pavyzdžiui, pristatant Trakinių kaime vykstančius renginius šios vietovės partizanams atminti, kuriais siekiama „naujoviškais metodais ir priemonėmis, atsipalaidavus ir atvirai propaguoti laisvės kovų istoriją, prisiminti žmones, žuvusius dėl Lietuvos“<sup>155</sup>; kita alternatyvų kryptis – istorinės atminties palaikymas per istorijos mokslą; ryškėja ir alternatyva, iškelianti muziejų kaip erdvę, užimančią „privilegijuotą padėtį atminties ir užmaršties procese“<sup>156</sup>. Lietuvos meno diskurse pateikiamos atminties įkūnijimo alternatyvos oponuoja dominuojančiai statiškai atminties įprasminimo sampratai, tokiu būdu kvestionuojant esamą istorinės atminties ir jos raiškos tvarką.

Politiškumo savybę sustiprina ir diskurse atsirandantis kalbėjimas apie būtinybę istorinės atminties įprasminimą sujungti su dabartimi, tai yra ieškoti būdų perkelti istorinius įvykius, asmenybes, periodus į esamąjį laiką ir juos įkontekstinti taip, kad jie taptų ne tik prisiminimu, bet būtų aktualūs einamuoju periodu. Ši alternatyva diskurse gana aktyviai pristatoma per kalbėjimą apie Miglės Anušauskaitės ir Gerdos Jord grafinę novelę „10 LITU“, kurioje autorės, pasakodamos apie 1883-1933 metų laikotarpį, iliustruoja pačios save, taip atskleisdamos, kad istorinius veikėjus galima priartinti prie dabarties. Pastebėtina ir tai, kad istorinė atmintis tam tikrą formą įgyja per kalbėjimą apie tam tikrus įvykius ar asmenis: diskursas užpildomas reikšmingų asmenybių biografijomis, atsiminimais, laiškais, siūlant tokią istorinės atminties įprasminimo formą kaip vieną iš galimų alternatyvų. Politiškumą itin sustiprina neigiamas esamos istorinės atminties priežiūros, jos objektų saugojimo vertinimas, kai teigiama, jog „paveldo objektas, istorijos,

<sup>153</sup> Daiva Citvarienė, „Bendruomenė ir atmintis“. *7md*, 8(1114), 2015.

<sup>154</sup> Vytautas Michelkevičius, „Nuolat pasirodanti sovietinė praeitis“. *7md*, 31 (1137), 2015.

<sup>155</sup> Sigita Bietkytė, Norbertas Černiauskas, „Partizaninis karas – nuobodi istorijos pamoka ar asmeninis sąlytis su praeitimi“. *Kultūros barai*, 1, 2015.

<sup>156</sup> Kęstutis Šapoka, „Kuratorius ir menininkas – nuo proletariato iki projektorato“. *Kultūros barai*, 1, 2016.

architektūros ar sakralinės dailės paminklas <..> tvarkomas remiantis ne tam tikra tradicija, o miesto turizmo politikos poreikiais, individualiu skoniu, privačiais interesais<sup>157</sup> ir tokiu būdu per istorinės atminties ir jos objektų komercializavimo kritiką kvestionuojant, ar iš tiesų komercializuotos, suprekintos atminties vietos, objektai gali atlikti diskurse įtvirtintas istorinės atminties funkcijas.

Istorinės atminties temoje keliamas klausimas, kodėl reikia puoselėti istorinę atmintį arba, kitaip sakant, kokias funkcijas atlieka istorinė atmintis, diskusijos, susijusios su įtvirtinta istorinės atminties vieta, pasižymi atsakymų įvairove ir pateikia alternatyvas įtvirtintam istorinės atminties kaip gana statiško ir materialiai „įkūnyto“ praeities prisiminimo suvokimui. Alternatyvų įvairovė, oponuojanti ir kvestionuojanti įtvirtintą istorinės atminties sampratą, išryškina šios temos politiškumą šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse. Politiškumą sustiprina ir istorinės atminties įprasminimo klausimas, kai ilgą laiką dominavusi materiali istorinės atminties raiška – paminklai, architektūros objektai, kito pobūdžio monumentai – yra kvestionuojama, siūlant naujas, inovatyvias, dinamiškas ir diskursą formuojančiose kalbinėse praktikose vis daugiau dėmesio sulaukiančias raiškos formas.

### 3.8. POLITIŠKUMAS MENO KŪRINYJE

Šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso analizė atskleidė, jog politiškumas gali būti būdingas ir pačioms meninėms praktikoms bei produktams. Kitaip sakant, kiekvienas meno kūrinys, nepriklausomai nuo diskurse įtvirtintos jo vertinimo pozicijos – meno kūrinys gali būti pripažįstamas kaip vertingas, kokybiškas arba menkavertis, nevertas dėmesio – turi potencialą tam tikrais atvejais ir tam tikrame kontekste susilaukti alternatyvių vertinimų ir / ar aiškinimų. Pastebima, kad tas pats kūrinys gali būti vertinamas skirtingai: pavyzdžiui, nors diskurse vyrauja sutarimas, kad tam tikra meninė praktika ar produktas pripažįstamas kaip sukurtas meno lauke pripažinto kūrėjo ir yra vertingas bei kokybiškas, yra galimybė, jog diskurse atsiras alternatyvių, meno kūrinio vertę kvestionuojančių ar net įtvirtintam vertinimui oponuojančių pozicijų.

Pavyzdžiui, nors dominuoja sutarimas, jog Gintaro Varno spektaklis „Biografija: vaidinimas“ „kad ir kaip bebūtų <..> priskirtinas prie geresniųjų režisieriaus kūrinių“<sup>158</sup>, tačiau diskurso analizės metu išryškėjo ir kitos galimos spektaklio vertinimo alternatyvos, kai spektaklis vertinamas kaip sėkmingas ir vertingas arba menine prasme mažiau pavykęs nei didžioji dalis šio

---

<sup>157</sup> Gintaras Kušlys, „Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčia ir Bernardinų vienuolynas: autentiškumo testas“. *Nemunas*, 950, 2015.

<sup>158</sup> Deimantė Dementavičiūtė-Stankuvienė, „Gyvenimas: spektaklis repeticija“. *Kultūros barai*, 1, 2015.

menininko darbų. Didelės polemikos analizuojamu laikotarpiu susilaukė Dainiaus Liškevičiaus projektas „Muziejus“, 2015 metais pristatytas Venecijos meno bienalėje. Nors sprendimas, kad būtent šis kūrinys atstovaus Lietuvą prestižiniame meno renginyje, leidžia daryti prielaidą, kad yra sutariama dėl meno kūrinio vertės ir kokybės, diskurse cirkuliuoja skirtingos „Muziejaus“ vertinimo alternatyvos, tiek palaikančios projekto idėją, tiek ją kritikuojančios ir jai oponuojančios. Nemažai polemikos sulaukia kūrybinė Šarūno Barto veikla. Kvestionuoti šio menininko veiklą pradama per analizuojamu laikotarpiu pristatytą Š. Barto filmą „Ramybė mūsų sapnuose“. Nors diskurse dominuoja sutarimas, kad autorius Lietuvos meno lauke užima gana tvirtą poziciją, tačiau diskurse cirkuliuoja itin skirtingi, o tam tikrais atvejais net radikaliai išsiskiriantys jo kūrybos vertinimai. Pavyzdžiui, Š. Barto filmai tam tikruose kontekstuose lyginami su menkaverčiais, kičiniaisiais, plataus vartojimo, neišlavintam skoniui kuriamais lietuviškais filmais, tačiau egzistuoja ir reikšmės stipriai oponuojančios kritinei Š. Barto filmų vertinimo pozicijai: „naivu būtų kritikuoti Šarūną Bartą, nes jis yra legenda, kuriai Lietuvoje niekas nė iš tolo neprilygsta“<sup>159</sup>.

Alternatyvių meno kūrinių vertinimu galimybę ir jos formuojamą meno kūrinio politiškumą, kai įtvirtintas ir dominuojantis vertinimas yra kvestionuojamas, iliustruoja medžiagoje, per kurią analizuotas diskursas pateikiamos parodų, knygų recenzijos. Atsižvelgiant į knygų recenzijų gausą, kai skirtinguose leidiniuose, per kuriuos analizuotas diskursas, pateikiamos net kelios tos pačios knygos recenzijos, pastebima, kad vertinimai, recenzijų kryptys gali skirtis: recenzijos dubliuoja ar papildo viena kitą, ar net pristato labai skirtingas pozicijas, kurios yra susijusios ne tik su prieštaringu tos pačios knygos vertinimu, bet ir su polemika tarp tos pačios knygos recenzijų. Pabrėžtina ir tai, kad alternatyviais vertinimais neretai siekiama ne tik pateikti subjektyvius, individualizuotus tam tikrų meninių praktikų ar produktų vertinimus ar nuomones apie meno kūrinius, bet kartu ir kvestionuoti tam tikrą meno lauke nustatytą tvarką ar galių balansą, tokiu būdu sustiprinant meno kūrinio politiškumo potencialą. Pavyzdžiui, kvestionuojama ir svarstoma, ar „Pirmosios knygos“ premijos arba „Jotvingių“ premijos laureatų knygų išties vertos spausdinimo, ar šias knygas atrenka iš tiesų kompetentinga komisija, ar į meno lauko užribį nėra nustumiami dėmesio verti kūrėjai.

Remiantis analizės duomenimis, galima daryti išvadą, kad šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse meno kūrinys taip pat gali būti suprantamas kaip politiškas: politiškumas atsiskleidžia tais atvejais, kai įtvirtintas ir dominuojantis kūrinio vertinimas ir / ar aiškinimas susiduria su alternatyviais, o tam tikrais atvejais net įtvirtintam vertinimui, aiškinimui

---

<sup>159</sup> „Ramybė mūsų sapnuose“ recenzija. *Literatūra ir menas*, 38 (3539), 2015.

oponuojančiais meno kūrinio vertinimais ir / ar aiškinimais. Tokiu būdu meno kūrinio politiškumas daro įtaką, poveikį Lietuvos meno lauke įtvirtintai simbolinei tvarkai: abejojama Lietuvos meno lauke įtvirtintais meninių praktikų ir produktų vertinimo parametrais, meno kritikais, komentatoriais, nustatyta meno lauko infrastruktūra.

## IŠVADOS

Darbe analizuojamas politiškumas šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse. Analizės metu nustatyta, kokioms šiuolaikiniame meno diskurse įtvirtintoms temoms ir kodėl būdingas politiškumas. Remiantis šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso tyrimo medžiaga, išryškėjo tokie Lietuvos atvejo analizės rezultatai:

1. Kultūros politika Lietuvoje. Lietuvos meno diskurse įtvirtintas kultūros politikos aiškinimas ir supratimas pateikiamas per Lietuvoje įtvirtintos neoliberalios kultūros politikos pristatymą. Nors pripažįstama, kad neoliberali kultūros politika dominuoja Lietuvos meno lauke, temos politiškumas atsiskleidžia per šios politikos kritiką. Kritika, siūlanti alternatyvius kultūros politikos Lietuvoje aiškinimus, apima neoliberalizmo ir liberalizmo vertybių kvestionavimą, neoliberalistinio modelio adaptavimo Lietuvai trūkumą, rinkos dėsnų ir vartotojiškos kultūros meno lauke sukeltų padarinių pristatymą, instrumentinę esamos politikos logiką. Temos politiškumą sustiprina ir diskurse įtvirtinti alternatyvūs kultūros politikos aiškinimai, per kuriuos ne oponuojama dominuojančiai neoliberaliai kultūros politikai, bet siūloma permąstyti pačią kultūros ir meno svarbą Lietuvoje, kultūros politikos turinį ar jo nebuvimą, meno lauko veikėjų neprisitaikymą prie esamos tvarkos. Tokiu būdu per siūlomas kultūros politikos aiškinimo alternatyvas nesutinkama su dominuojančiu kultūros politikos temos aiškinimu, sukuriant šios temos politiškumą.

2. Meno ir kultūros finansavimas Lietuvoje. Siekiant apibrėžti, kodėl meno ir kultūros temai šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse būdingas politiškumas, akcentuotina, kad dominuojantis šios temos aiškinimas persidengia su įtvirtinta kultūros politikos samprata ir gali būti apibrėžtas, kaip neoliberaliais principais organizuojamas meno ir kultūros finansavimas. Tačiau jei politiškumas jau aptartoje kultūros politikos temoje labiausiai reiškiasi per neoliberalizmo, jo vertybių ir funkcionavimo principų kritiką, tai meno ir kultūros finansavimo temoje politiškumą lemiančios opozicinės reikšmės yra labiau atsietos nuo tiesioginio ryšio su neoliberalizmu. Politiškumas formuojamas per opoziciją projektiniam finansavimui kaip vienai iš įtvirtinto finansavimo modelio daliai; neaiškiems, netinkamai apibrėžtiems finansavimo kriterijams; taip pat per kritiką finansavimą skirstančių institucijų veiklai ir esamam lėšų tarp meno šakų paskirstymui.

Pozicijų įvairovė, sustiprinanti temos politiškumą, apima ir alternatyvas, siūlančias kvestionuoti ne finansavimą, o kūrinius, kurie dėl menkos meninės vertės ir prastos kokybės nėra verti finansavimo.

3. Meno funkcija ir paskirtis Lietuvoje. Šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso analizė išryškino, kad dėl diskurse vyraujančių nesutarimų ir prieštaravimų, apibrėžiant meno paskirtį Lietuvoje, meno funkcijos ir paskirties temai būdingas politiškumas. Apibendrinant politiškumo formavimąsi ir raišką šioje temoje, galima iškirti tokį politiškumą formuojančių reikšmių išsidėstymą: šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse vyksta konfrontacija tarp dviejų dominuojančių pozicijų – estetiškos ir neestetinės meno funkcijos, o neestetinės meno funkcijos apibrėžimas taip pat pasižymi politiškumą sustipinančių, tarpusavyje oponuojančių alternatyvų įvairove. Neestetinė meno funkcija Lietuvos atveju siūlo dvi opozicinių reikšmių kryptis: meno kūrinys turi atlikti tam tikrą praktinę funkciją, o ne vien dekoruoti ar teikti estetinį pasigerėjimą, tačiau vienu atveju meno funkcijai privalomas vienaip ar kitaip išpildomas kritinis elementas, kitu atveju šis elementas matomas kaip nebūtinasis.

4. Tradicinės meno šakos ir jų santykis su šiuolaikinėmis medijomis. Šios temos politiškumą šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse formuoja dominuojančiai reikšmei, apibrėžiamai kaip tradicinių dailės šakų ir kitų nusistovėjusių meno rūšių svarbos sumažėjimas dėl naujų medijų ir jų sukurtų naujų raiškos galimybių, oponuojančios pozicijos. Įtvirtintai reikšmei oponuojama per retoriką, susijusią su pastovia ir nekintančia tradicinių žanrų ir raiškos būdų reikšme, naujų medijų išskėlimu ir jų sukurtų galimybių pirmavimu prieš tradicinius raiškos būdus, tarpdiscipliniškumu ir jo formuojamo skirčių tarp senų ir naujų, tradicinių ir modernių meno žanrų, raiškos būdų nykimu. Politiškumas sustiprinamas ir per kalbėjimą apie naujų medijų veikimą tradicinių meno rūšių, žanrų viduje, kuris pristatomas kaip natūrali ir neišvengiama, todėl nei teigiamai, nei neigiamai nevertinama naujai atsirandančių medijų įtaka seniesiems raiškos būdams.

5. Lytiškumas ir moters padėties meno lauke kvestionavimas. Analizuojant kaip politiškumas reiškiasi lytiškumo temoje ir kodėl šiai temai šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse būdingas politiškumas, svarbi ne tik diskurse dominuojanti subordinuotos moters pozicijos samprata ir jai oponuojančios ar ją kvestionuojančias reikšmes. Lytiškumo temos aiškinimo ir vertinimo alternatyvos, per kurias siekiama išplėsti tradicinę lyties sampratą, abejonės, ar Lietuvos visuomenė tokiai plėtrai pasiruošusi ir net šios plėtros kritika įrodo, kad lytiškumo temai šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse būdinga aiškinimų ir vertinimų įvairovė, suformuojanti šios temos politiškumą.

6. Viešosios erdvės ir jų užpildymo raiška. Siekiant atskleisti, kodėl viešųjų erdvių temai būdingas politiškumas, pastebėtina, kad šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse dominuojanti

viešųjų erdvių aiškinimo reikšmė yra susijusi su viešosios erdvės, kaip įpaminklintos vietos, kurioje siekiama pagerbti ir išsaugoti prisiminimus / atmintį apie tam tikrus visuomenės veikėjus ar įvykius, supratimu. Temos politiškas formuojamas per įtvirtintam aiškinimui oponuojančias reikšmes, kurios siūlo viešąsias erdves suprasti, kaip dominuojančių grupių galios raiškos vietas, visuomeninių / bendruomeninių problemų sprendimo vietas, socializacijos ir aktyvaus veikimo erdves. Atkreiptinas dėmesys, kad viešųjų erdvių tema apima ir šių erdvių užpildymo bei užpildymo raiškos klausimus. Šiais klausimais analizuojamame diskurse taip pat nesutariama: siūlomos alternatyvos, aiškinant kas turėtų spręsti viešųjų erdvių užpildymo klausimus ir kaip užpildyti viešąsias erdves, oponuojant esamam modernistinės raiškos viešųjų erdvių užpildymui ir taip sustiprinant temos politišumą šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse.

7. Istorinė atmintis ir jos įprasminimas. Šioje šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso temoje keliamas klausimas, kodėl reikia puoselėti istorinę atmintį arba, kitaip sakant, kokias funkcijas atlieka istorinė atmintis, diskusijos, susijusios su įtvirtinta istorinės atminties vieta, pasižymi atsakymų įvairove ir pateikia alternatyvas įtvirtintam istorinės atminties kaip gana statiško ir materialiai „įkūnyto“ praeities prisiminimo suvokimui. Alternatyvų įvairovė, oponuojanti ir kvestionuojanti įtvirtintą istorinės atminties sampratą, išryškina šios temos politišumą šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse. Politiškumą sustiprina ir istorinės atminties įprasminimo klausimas, kai ilgą laiką dominavusi materialioji istorinės atminties raiška – paminklai, architektūros objektai, kito pobūdžio monumentai – yra kvestionuojama, siūlant naujas, inovatyvias, dinamiškas ir diskursą formuojančiose kalbinėse praktikose vis daugiau dėmesio sulaukiančias raiškos formas.

8. Politiškumas meno kūrinyje. Remiantis šiuolaikinio Lietuvos meno diskurso analizės duomenimis, šiuolaikiniame Lietuvos meno diskurse meno kūrinys taip pat gali būti suprantamas kaip politiškas: politiškas atsiskleidžia tais atvejais, kai įtvirtintas ir dominuojantis kūrinio vertinimas ir / ar aiškinimas susiduria su alternatyviais, o tam tikrais atvejais net įtvirtintam vertinimui, aiškinimui oponuojančiais meno kūrinio vertinimais ir / ar aiškinimais. Per oponavimą įtvirtintam ir dominuojančiam kūrinio aiškinimui, formuojamos kūrinio vertinimo ir aiškinimo alternatyvos, suteikiančios meno kūriniiui politiškumo savybę.

## LITERATŪROS SARAŠAS

1. Bourdieu, Pierre, „Outline of a Sociological Theory of Art Perception“. *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*. Columbia: Columbia University Press, 1984.
2. Brakel, J. Van, „Interdiscourse or Supervenience Relations: The Primacy of the Manifest Image“. *Synthese*, 106( 2), 1996.
3. Devereaux, Mary, „Protected Space: Politics, Censorship, and the Arts“. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 51 (2), 1993, 207-215.
4. Dunn, Alle, „Who Needs a Sociology of the Aesthetic? Freedom and Value in Pierre Bourdieu’s Rules of Art“. *Thinking through Art: Aesthetic Agency and Global Modernity*, 25 (1), 1998, 87-110.
5. Edelman, Murray, *From Art to Politics: How Artistic Creation Shape Political Conceptions*, Chicago and London: The University of Chicago Press, 1995.
6. Foucault, Michel, *The Archaeology of Knowledge*. New York: Vintage Books, 1972.
7. Gaižutytė-Filipavičienė, Žilvinė, *Pierr’as Bourdie ir socialiniai meno žaidimai*, Vilnius: Kultūros, Filosofijos ir Meno institutas, 2005.
8. Gee, James Paul, Judith L. Green, „Discourse Analysis, Learning, and Social Practice: A Methodological Study“. *Review of Research in Education*, 23, 1998.
9. Heikkinen, Merja, Sari Karttunen, *Defining Arts and Artists as a Methodological Problem and a Political Issue*. Arts Council of Finland: Finland, 1995.
10. Hendrickx, Sébastien, Wouter Hillaert, „The art of critical art“. Belgija, 2002. <<http://www.rektoverso.be/artikel/art-critical-art>>, [žiūrėta 2016 12 18].
11. Houlihan, G. Thomas, „Arts and Politics: Do They Mix?“. *Art Education*, 39(4 ), 1986.
12. Jokubaitis, Alvydas, *Trys politikos aspektai*, Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla, 2005.
13. Jorgensen, Marianne, Louise Phillips, *Discourse Analysis as Theory and Method*, London: Sage Publications, 2002.
14. Komaromi, Ann, „The Unofficial Field of Late Soviet Culture“. *Slavic Review*, 66(4), 2007.
15. Kublickienė, Lilija, *Menininkas ir valstybė: socialinis psichologinis aspektas*, Vilnius, Eugrimas, 2003.
16. Laclau, Ernesto, Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy*. New York: Verso, 1985.
17. Marcuse, Herbert, *The Aesthetic Dimension*. Boston: Beacon Press, 1978.
18. Michelkevičius, Vytautas, Šapoka Kęstutis (sud.), *(Ne)priklausomo šiuolaikinio meno istorijos I*. Vilnius: LTMKS, 2011.
19. Michelkevičius, Vytautas, Kęstutis Šapoka (sud.), *(Ne)priklausomo šiuolaikinio meno istorijos II*. Vilnius: LTMKS, 2015.
20. Milovanovic, Dragan, „The Politics of Meaning: Power and Explanation in the Construction of Social Reality. by Peter Sederberg“. *Contemporary Sociology*, 15(1), 1986.
21. Mouffe, Chantal, „Art and Democracy“. *Art as Public Issue*, 14, 2008.
22. Mouffe, Chantal, *On the Political*. London and New York: Routledge, 2005.
23. Mouffe, Chantal, „Which Public Space for Critical Artistic Practices“. Pranešimas, The Institute of Choreography and Dance, 2005
24. Negash, Girma, „Art Invoked: A Mode of Understanding and Shaping the Political“. *International Political Science Review*, 25(2), 2005.
25. Phillips, John W., „Art, Politics and Philosophy: Alain Badiou and Jacques Rancière“. *Theory, Culture & Society*, 27(4), 2010, 146–160.
26. Ranciere, Jacques, *The Politics of Aesthetics*, London: Continuum, 2009.
27. Schmitt, Carl, *Political Romanticism*. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology, 1986.

28. Sederberg, Peter C., Nancy B. Sederberg, „Transmitting the Nontransmissible The Function of Literature in the Pursuit of Social Knowledge“. *Philosophy and Phenomenological Research*, 36(2), 1975
29. Shapiro, Michael J., *Discourse, Culture, Violence*. London and New York: Routledge, 2012.
30. Shields, Allan, „The Aesthetics of Irwin Edman“. *The Journal of Aesthetic Education*, 14(2), 1980.
31. Schuster, Graciela, „The Concept of the Visible between Art and Politics“. *Latin American Perspectives*, 42(1), 2015.
32. Snežko, Julija, „Imperinio diskurso problematika šiuolaikiniuose rusų kultūros tyrinėjimuose“. *Politologija*, 1(61), 2011, 3-28.
33. Storey, John, *Cultural Theory and Popular Culture. An Introduction*. Pearson Longman, 2009.
34. Wartofsky, Marx W, „The Politics of Art: The Domination of Style and the Crisis in Contemporary Art“. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 51(2), 1993, 217-225.
35. Zuckert, Catherine, „On Reading Classic American Novelists as Political Thinkers“. *The Journal of Politics*, 43(3), 1981.
36. Zuckert, Catherine, „Why Political Scientists Want to Study Literature“. *Political Science and Politics*, 28(2), 1995.



## ANALIZĖJE NAUDOTŲ LEIDINIŲ SĄRAŠAS

**I. „7 meno dienos”**

1. Nr. 1177, 2016-06-24
2. Nr. 1176, 2016-06-17
3. Nr. 1175, 2016-06-10
4. Nr. 1174, 2016-06-03
5. Nr. 1173, 2016-05-27
6. Nr. 1172, 2016-05-20
7. Nr. 1171, 2016-05-13
8. Nr. 1170, 2016-05-06
9. Nr. 1169, 2016-04-29
10. Nr. 1168, 2016-04-22
11. Nr. 1167, 2016-04-15
12. Nr. 1166, 2016-04-08
13. Nr. 1165, 2016-04-01
14. Nr. 1164, 2016-03-25
15. Nr. 1163, 2016-03-18
16. Nr. 1162, 2016-03-11
17. Nr. 1161, 2016-03-04
18. Nr. 1160, 2016-02-26
19. Nr. 1159, 2016-02-19
20. Nr. 1158, 2016-02-12
21. Nr. 1157, 2016-02-05
22. Nr. 1156, 2016-01-29
23. Nr. 1155, 2016-01-22
24. Nr. 1152, 2015-12-25
25. Nr. 1151, 2015-12-18
26. Nr. 1150, 2015-12-11
27. Nr. 1149, 2015-12-04
28. Nr. 1148, 2015-11-27
29. Nr. 1147, 2015-11-20
30. Nr. 1146, 2015-11-13
31. Nr. 1145, 2015-11-06
32. Nr. 1144, 2015-10-30
33. Nr. 1143, 2015-10-23
34. Nr. 1142, 2015-10-16
35. Nr. 1141, 2015-10-09
36. Nr. 1140, 2015-10-02
37. Nr. 1139, 2015-09-25
38. Nr. 1138, 2015-09-18
39. Nr. 1137, 2015-09-11
40. Nr. 1136, 2015-09-04
41. Nr. 1135, 2015-07-24
42. Nr. 1134, 2015-07-17
43. Nr. 1133, 2015-07-10
44. Nr. 1132, 2015-07-03
45. Nr. 1131, 2015-06-26
46. Nr. 1130, 2015-06-19

47. Nr. 1129, 2015-06-12
48. Nr. 1128, 2015-06-05
49. Nr. 1127, 2015-05-29
50. Nr. 1126, 2015-05-22
51. Nr. 1125, 2015-05-15
52. Nr. 1124, 2015-05-08
53. Nr. 1123, 2015-05-01
54. Nr. 1122, 2015-04-24
55. Nr. 1121, 2015-04-17
56. Nr. 1120, 2015-04-10
57. Nr. 1119, 2015-04-03
58. Nr. 1118, 2015-03-27
59. Nr. 1117, 2015-03-20
60. Nr. 1116, 2015-03-13
61. Nr. 1115, 2015-03-06
62. Nr. 1114, 2015-02-27
63. Nr. 1113, 2015-02-20
64. Nr. 1112, 2015-02-13
65. Nr. 1111, 2015-02-06
66. Nr. 1110, 2015-01-30
67. Nr. 1109, 2015-01-23
68. Nr. 1108, 2015-01-16
69. Nr. 1107, 2015-01-09

## **II. „Artnews.lt”**

1. 2016 m. birželio mėn.
2. 2016 m. gegužės mėn.
3. 2016 m. balandžio mėn.
4. 2016 m. kovo mėn.
5. 2016 m. vasario mėn.
6. 2016 m. sausio mėn.
7. 2015 m. gruodžio mėn.
8. 2015 m. lapkričio mėn.
9. 2015 m. spalio mėn.
10. 2015 m. rugsėjo mėn.
11. 2015 m. rugpjūčio mėn.
12. 2015 m. liepos mėn.
13. 2015 m. birželio mėn.
14. 2015 m. gegužės mėn.
15. 2015 m. balandžio mėn.
16. 2015 m. kovo mėn.
17. 2015 m. vasario mėn.
18. 2015 m. sausio mėn.

## **III. „Dailė“**

1. „Dailė“ 2016/1
2. „Dailė“ 2015/2
3. „Dailė“ 2015/1

## **IV. „Kultūros barai“**

1. Kultūros barai 2016 6
2. Kultūros barai 2016 5
3. Kultūros barai 2016 4
4. Kultūros barai 2016 3
5. Kultūros barai 2016 2
6. Kultūros barai 2016 1
7. Kultūros barai 2015 12
8. Kultūros barai 2015 11
9. Kultūros barai 2015 10
10. Kultūros barai 2015 9
11. Kultūros barai 2015 7-8
12. Kultūros barai 2015 6
13. Kultūros barai 2015 5
14. Kultūros barai 2015 4
15. Kultūros barai 2015 3
16. Kultūros barai 2015 2
17. Kultūros barai 2015 1

**V. Portālas [www.kulturpolis.lt](http://www.kulturpolis.lt)**

**VI. „Literatūra ir menas“**

1. 2015-01-02 nr. 3502
2. 2015-01-09 nr. 3503
3. 2015-01-16 nr. 3504
4. 2015-01-23 nr. 3505
5. 2015-01-30 nr. 3506
6. 2015-02-06 nr. 3507
7. 2015-02-13 nr. 3508
8. 2015-02-20 nr. 3509
9. 2015-02-27 nr. 3510
10. 2015-03-06 nr. 3511
11. 2015-03-13 nr. 3512
12. 2015-03-20 nr. 3513
13. 2015-03-27 nr. 3514
14. 2015-04-03 nr. 3515
15. 2015-04-10 nr. 3516
16. 2015-04-17 nr. 3517
17. 2015-04-24 nr. 3518-3519
18. 2015-05-08 nr. 3520
19. 2015-05-15 nr. 3521
20. 2015-05-21 nr. 3522
21. 2015-05-29 nr. 3523
22. 2015-06-05 nr. 3524
23. 2015-06-12 nr. 3525
24. 2015-06-19 nr. 3526
25. 2015-06-26 nr. 3527
26. 2015-07-03 nr. 3528
27. 2015-07-10 nr. 3529
28. 2015-07-17 nr. 3530
29. 2015-07-24 nr. 3531-3532

30. 2015-09-04 nr. 3533
31. 2015-09-11 nr. 3534
32. 2015-09-18 nr. 3535
33. 2015-09-25 nr. 3536
34. 2015-10-02 nr. 3537
35. 2015-10-09 nr. 3538
36. 2015-10-16 nr. 3539
37. 2015-10-23 nr. 3540-3541
38. 2015-11-06 nr. 3542
39. 2015-11-13 nr. 3543
40. 2015-11-20 nr. 3544
41. 2015-11-27 nr. 3545
42. 2015-12-04 nr. 3546
43. 2015-12-11 nr. 3547
44. 2015-12-18 nr. 3548
45. 2016-01-08 nr. 3549
46. 2016-01-15 nr. 3550
47. 2016-01-22 nr. 3551
48. 2016-01-29 nr. 3552
49. 2016-02-05 nr. 3553
50. 2016-02-12 nr. 3554
51. 2016-02-19 nr. 3555
52. 2016-02-26 nr. 3556
53. 2016-03-04 nr. 3557
54. 2016-03-11 nr. 3558
55. 2016-03-18 nr. 3559
56. 2016-03-25 nr. 3560
57. 2016-04-01 nr. 3561
58. 2016-04-08 nr. 3562
59. 2016-04-15 nr. 3563
60. 2016-04-22 nr. 3564-3565
61. 2016-05-06 nr. 3566
62. 2016-05-13 nr. 3567
63. 2016-05-20 nr. 3568
64. 2016-05-27 nr. 3569
65. 2016-06-03 nr. 3570
66. 2016-06-10 nr. 3571
67. 2016-06-17 nr. 3572
68. 2016-06-24 nr. 3573

## **VII. „Metai“**

1. 2016 m. Nr. 05-06 (gegužė-birželis)
2. 2016 m. Nr. 04 (balandis)
3. 2016 m. Nr. 03 (kovas)
4. 2016 m. Nr. 02 (vasaris)
5. 2016 m. Nr. 01 (sausis)
6. 2015 m. Nr. 12 (gruodis)
7. 2015 m. Nr. 11 (lapkritis)
8. 2015 m. Nr. 10 (spalis)
9. 2015 m. Nr. 08–09 (rugpjūtis–rugsėjis)

10. 2015 m. Nr. 07 (liepa)
11. 2015 m. Nr. 05-06 (gegužė-birželis)
12. 2015 m. Nr. 04 (balandis)
13. 2015 m. Nr. 03 (kovas)
14. 2015 m. Nr. 02 (vasaris)
15. 2015 m. Nr. 01 (sausis)

#### **VIII. „Nemunas“**

1. 2016-06-30 tiražo nr.972
2. 2016-06-16 tiražo nr.971
3. 2016-05-26 tiražo nr.970
4. 2016-05-04 tiražo nr.969
5. 2016-04-21 tiražo nr.968
6. 2016-04-07 tiražo nr.967
7. 2016-03-24 tiražo nr.966
8. 2016-03-10 tiražo nr.965
9. 2016-02-25 tiražo nr.964
10. 2015-02-04 tiražo nr.963
11. 2016-01-21 tiražo nr.962
12. 2016-01-07 tiražo nr.961
13. 2015-12-17 tiražo nr.960
14. 2015-12-03 tiražo nr.959
15. 2015-11-19 tiražo nr.958
16. 2015-11-05 tiražo nr.957
17. 2015-10-22 tiražo nr.956
18. 2015-10-08 tiražo nr.955
19. 2015-09-24 tiražo nr.954
20. 2015-09-10 tiražo nr.953
21. 2015-07-23 tiražo nr.952
22. 2015-07-09 tiražo nr.951
23. 2015-06-18 tiražo nr.950
24. 2015-06-04 tiražo nr.949
25. 2015-05-21 tiražo nr.948
26. 2015-05-07 tiražo nr.947
27. 2015-04-23 tiražo nr.946
28. 2015-04-02 tiražo nr.945
29. 2015-03-19 tiražo nr.944
30. 2015-03-04 tiražo nr.943
31. 2015-02-19 tiražo nr.942
32. 2015-02-05 tiražo nr.941
33. 2015-01-22 tiražo nr.939-940
34. 2015-01-08 tiražo nr.937-938

#### **IX. „Šiaurės Atėnai“**

1. Nr.12 (1244) 2016-06-17
2. Nr.11 (1243) 2016-06-03
3. Nr.10 (1242) 2016-05-20
4. Nr.9 (1241) 2016-05-06
5. Nr.8 (1240) 2016-04-15
6. Nr.7 (1239) 2016-04-01

7. Nr.6 (1238) 2016-03-18
8. Nr.5 (1237) 2016-03-04
9. Nr.4 (1236) 2016-02-26
10. Nr.3 (1235) 2016-02-05
11. Nr.2 (1234) 2016-01-22
12. Nr.1 (1233) 2016-01-08
13. Nr.24 (1232) 2015-12-18
14. Nr.23 (1231) 2015-12-04
15. Nr.22 (1230) 2015-11-20
16. Nr.21 (1229) 2015-11-06
17. Nr.20 (1228) 2015-10-23
18. Nr.19 (1227) 2015-10-09
19. Nr.18 (1226) 2015-09-18
20. Nr.17 (1225) 2015-09-04
21. Nr.16 (1224) 2015-08-21
22. Nr.15 (1223) 2015-08-07
23. Nr.14 (1222) 2015-07-17
24. Nr.13 (1221) 2015-07-03
25. Nr.12 (1220) 2015-06-19
26. Nr.11 (1219) 2015-06-05
27. Nr.10 (1218) 2015-05-15
28. Nr.9 (1217) 2015-05-01
29. Nr.8 (1216) 2015-04-17
30. Nr.7 (1215) 2015-04-03
31. Nr.6 (1214) 2015-03-20
32. Nr.5 (1213) 2015-03-06
33. Nr.4 (1212) 2015-02-20
34. Nr.3 (1211) 2015-02-06
35. Nr.2 (1210) 2015-01-23
36. Nr.1 (1209) 2015-01-09

## SUMMARY

Master thesis *The Concept of Political in Lithuanian Art Discourse* aims to take a closer look at Lithuanian Art Discourse as a platform for expressing political meanings and arguments. As the postmodern idea that art should not be independent of politics is becoming more and more popular among social academics, a closer look how the Concept of Political is being expressed in the Lithuanian Art Field is needed. Considering the fact that the linguistics of the Lithuanian Art Field is broadening its political vocabulary, there is no wonder that the relationship between art and politics in Lithuania is becoming stronger. However, social and political scientists in Lithuania are still reluctant to show more interest in the Art Discourse as a place for political communication.

This paper seeks to prove how and why the Concept of Political is being represented as well as constructed in the Lithuanian Art Discourse. One of the main ideas behind this master thesis is that the political arguments, political meanings and political content that are represented and constructed within the Lithuanian Art Discourse are meaningful in the political Discourse and the articulation of politics in Lithuania. What is more, artistic practices could be understood as playing a role in the constitution and maintenance of a given symbolic order of the Lithuanian Art Field or in its challenging. The framing of the analysis is designed to emphasize and outline the specificity and internal logics of Lithuanian Art Field.

Master thesis *The Concept of Political in Lithuanian Art Discourse* is divided into three major parts. In the first one, the relationship between art and politics as well as interdiscourse relationship are explored. In the second part of the thesis, an analytic model and the conceptions of political and discourse in the Lithuanian case are designed for aggregating and analyzing qualitative data of the main magazines and newspapers of Lithuanian Art Field. The discourse analysis is developed by Chantal Mouffe and Ernesto Laclau theoretical framework. The model of analysis seeks to look at the main political topics in Lithuanian Art discourse as well as identify the reasons why particular topics are political. The third part is dedicated to Lithuanian case analysis. The main political topics in the Lithuanian Art Discourse can be described as: the Politics of Culture in Lithuania, the culture and arts funding in Lithuania, the idea of gender in the Lithuanian Art Field, the concept of Public Spaces and Historical Memory in Lithuania, the understanding of the function of art and the relationship between traditional art shapes and new media, the concept of political within an artwork. The centre of attention was devoted not only to the political topics of the Art Discourse, but also to the configuration of political meanings which are contributing to questioning the dominant structure of the Lithuanian Art Field.

All in all, this paper looks deeper into the dynamics of political rhetoric in the Lithuanian Art Discourse and reveals how and why the Concept of Political is expressed in the Lithuanian Art Discourse.